

Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Παγκόσμια Πολιτική Οικονομία»

Η Διεύρυνση της ΕΕ:
Ιστορική Αναδρομή και η προοπτική της ένταξης των
χωρών των Δυτικών Βαλκανίων

Αθανασίου Δημήτριος

Κόρινθος, Φεβρουάριος 2017

University of Peloponnese
Faculty of Social and Political Sciences
Department of Political Studies and International
Relations
Master Programme in
«Global Political Economy »

EU Enlargement
History and the prospect of
Western Balkans' accession

Athanasiou Dimitrios

Corinth, February 2017

Περίληψη

Η διεύρυνση είναι η διαδικασία μέσω της οποίας οι χώρες μπορούν να ενταχθούν στην Ευρωπαϊκή Ένωση . Από την ίδρυσή της το 1957, η ΕΕ έχει αυξηθεί από 6 χώρες σε 28. Επομένως η διαδικασία της διεύρυνσης της ΕΕ, αποτελεί μια πρωταρχική και κορυφαία δύναμη μεταμόρφωσης, έναυσμα για την επίτευξη δημοκρατικών αλλαγών και οικονομικής προόδου σε όσες χώρες θέλουν να ενταχθούν στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η μεταμορφωτική της δύναμη λειτουργεί αμφίδρομα και στο εσωτερικό της ΕΕ αλλά και στις υπό ένταξη χώρες.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η ανάδειξη της διαδικασίας της διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αρχικά γίνεται ανάλυση του τι ακριβώς είναι η διεύρυνση αλλά και τις διαδικασίες, προϋποθέσεις και μεταρρυθμίσεις που συνεπάγεται για την υπό ένταξη χώρα.

Ακολούθως, η εργασία εστιάζει στις διαδικασίες διεύρυνσης στα Δυτικά Βαλκάνια, τις ιδιαιτερότητες του εγχειρήματος αλλά και τους μετασχηματισμούς που οι υπό ένταξη χώρες θα έπρεπε να κάνουν. Με δεδομένο το πολιτικό , οικονομικό και κοινωνικό γίνεσθαι των συγκεκριμένων κρατών το εγχείρημα της ένταξης ήταν πολύ δύσκολο, καθώς οι υπό ένταξη χώρες θα έπρεπε πρωτίστως να απενδυθούν τη πατερναλιστική- κρατιστική νοοτροπία του προστατευτισμού και υιοθετήσουν αυτή της ελεύθερης αγοράς, ζητήματα στα οποία εστιάζει η εν λόγω εργασία. Σαφώς τα προβλήματα που υπάρχουν δεν είναι μόνο αυτά. Οι μελέτες της ΕΕ έχουν αναδείξει πλειάδα προβλημάτων με κυριότερα τη διαφθορά, τον εθνικισμό, τον εκδημοκρατισμό και την έλλειψη του κράτους δικαίου.

Τέλος γίνεται μια περιορισμένη αναφορά, σε κάποιες από τις αλλαγές που υιοθετήθηκαν από τις υπό ένταξη χώρες των Δυτικών Βαλκανίων. Προφανώς γίνεται μια περιορισμένη αναφορά στις αλλαγές που απαιτούνταν και τελικά συντελέστηκαν. Η εργασία κάνει μια απλή μνεία σε κάποιες από αυτές ως ενδεικτικό των αλλαγών

και των προβλημάτων μετασχηματισμού και ένταξης στην ΕΕ. Σαφώς το εύρος των δομικών αλλαγών που υιοθέτησε η κάθε μία από αυτές είναι πολύ μεγαλύτερο, ωστόσο για λόγους οικονομίας λόγου ο συγγραφέας της παρούσας μελέτης αναφέρει μέρος αυτών, καθώς ενδελεχής μελέτη θα απαιτούσε μακροσκελή ανάλυση.

Abstract

Enlargement is the process through which countries can join the European Union. Since its establishment in 1957, the EU has grown from six countries to twenty eight. The EU enlargement is a top priority process and actually has evolved as transforming power, a trigger to achieve democratic change and economic progress in many countries wanting to join the European Union. The transformative power works both ways and within the EU and in the accession countries.

The purpose of this paper is to highlight the process of European Union enlargement. Initially the author conducted an analysis of what enlargement is and the procedures, conditions and reforms required by the acceding country.

Then the paper focuses on the enlargement process in the Western Balkans, the specifics of the project and the transformations that the accession countries ought to perform. Given the political, economic and social background of these countries the task of integration was very difficult because of the differences in mentality emanating from their communist past. That means that they had to reject the statist mentality of protectionism jump into the free market concept, issues on which focuses this paper.

Finally, the paper focuses on the paradigms of Albania and Serbia. Initially the paper refers the history of admission to the EU for Albania and Serbia following the structural changes adopted by each of them. Clearly the afore mentioned are not the only problems. EU studies have highlighted multitude of problems such as corruption, nationalism, democratization and the lack of rule of law.

Finally there is a limited reference to some of the changes made by the accession countries of the Western Balkans. Obviously this is a limited reference and not a thorough analysis on the changes required and finally accomplished. The paper makes a simple reference to some of them as indicative of change and transformation

issues regarding EU membership. Clearly the extent of the structural changes adopted by each of them is far lengthier though for economy of speech purposes, the author lists some of them. Besides a thorough study would require a lengthy analysis.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....	
Abstract	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ	1
1.1. Γενικά.....	1
1.2. Διαδικασία διεύρυνσης και τα Κριτήρια της Κοπεγχάγης	4
1.3. Η ένταξη ως θεωρητικό διακύβευμα.....	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ – ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ	17
2.1. Ιστορική διαδρομή της διαδικασίας διεύρυνσης: από την Ευρώπη των “6” στην Ευρώπη των “28”.....	17
2.2. Διαδικασία προσχώρησης: Κριτήρια προσχώρησης και νομικό πλαίσιο.....	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ΟΙ ΔΙΕΥΡΥΝΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ	28
3.1 Η Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη (ΚΑΕ) σε αναζήτηση ένταξης: ιστορικά διλήμματα για τις χώρες αυτές και για την Κοινότητα.....	28
3.2 Η πολιτική απόφαση για την πέμπτη διεύρυνση	33

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ΤΑ ΔΥΤΙΚΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ ΣΕ	
ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΕΝΤΑΞΗΣ	40
4.1. Η περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων – Γεωπολιτική θέση	40
4.2. Οι χώρες της Δυτικής Βαλκανικής στο επίκεντρο της πρόκλησης για την ΕΕ.....	43
4.3. Το ευρωπαϊκό Συμβούλιο και η Σύνοδος Κορυφής της Θεσσαλονίκης για τα Δυτικά Βαλκάνια.	44
4.4. Η διεύρυνση και οι νέες προοπτικές	47
4.5. Οι βασικότερες προκλήσεις στην διαδικασία διεύρυνσης.....	50
4.5.1. Η οικονομική ύφεση.....	50
4.5.2. Νομικά συστήματα και κράτος δικαίου	51
ΕΠΙΛΟΓΟΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	54
Βιβλιογραφία - Πηγές.....	57

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

1.1. Γενικά

Η διαδικασία διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και στη συνέχεια Ευρωπαϊκής Ένωσης, επικεντρωνόταν στην εμπέδωση της ειρήνης σε ολόκληρη την Ευρώπη, και στη συνέχεια της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης μέσα από ένα πλαίσιο κοινών αρχών και θεσμών για όλα τα κράτη μέλη.

Η πολιτική της διεύρυνσης, συνιστά μια διαδικασία στη βάση της οποίας αναφύονται μια σειρά κλιμακωτών αλλαγών. Πρόκειται δηλαδή για μια διαδικασία, η οποία δεν μετασηματίζει απλώς την Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη της, αλλά μεταβάλλοντας την ίδια την φυσιογνωμία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προσδίδει παράλληλα ένα διαφορετικό περιεχόμενο νοηματοδότησης στην συλλογική έννοια του “εμείς”, δημιουργώντας μια κοινή ευρωπαϊκή ταυτότητα.

Σύμφωνα με τον Τζιφάκη ¹, η διαδικασία της διεύρυνσης, επανα-οριοθετεί τα εξωτερικά σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με αποτέλεσμα τον επανακαθορισμό των «άλλων» απέναντι στους οποίους η Ευρωπαϊκή Ένωση, ετεροπροσδιορίζεται.

Η διαδικασία της διεύρυνσης, μια διαδικασία συνυφασμένη με την ίδια την ιδιοσύσταση της Ένωσης, αποτελεί μια πρωταρχική δύναμη μεταμόρφωσης, η οποία εκλύει μια σειρά δημοκρατικών αλλαγών και ταυτόχρονα αναπτύσσει οικονομικά

¹ Tzifakis, N.,(2007), EU's Region-building and Boundary-drawing Policies: The European Approach to the Southern Mediterranean and the Western Balkans, *Journal of Southern Europe and the Balkans*, 9(1),p 59

όσες χώρες εντάσσονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Είναι ένα εγχείρημα ιστορικών διαστάσεων, το οποίο άπτεται όχι μόνο στο πεδίο της άσκησης εξωτερικής πολιτικής της Ένωσης, αλλά ταυτόχρονα και της εσωτερικής λειτουργίας της. Η μέχρι τώρα εμπειρία των διευρύνσεων, έχει καταστήσει την εν λόγω διαδικασία ως μια από τις εξόχως επιτυχημένες πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εξασφαλίζοντας στην ευρωπαϊκή ήπειρο, μια ζώνη σταθερότητας, ειρήνης και οικονομικής ευημερίας.

Η ενταξιακή διαδικασία, αποτελεί μια χρονοβόρο διαδικασία, καθώς απαιτεί ένα σύνολο σύνθετων μεταρρυθμίσεων, κάποιες από τις οποίες μάλιστα και με σημαντικό πολιτικό κόστος. Επίσης η πλήρης εισδοχή ενός υποψήφιου κράτους στην Ευρωπαϊκή Ένωση, δεν αποτελεί κάποια επιβράβευση, η οποία παρέχεται τμηματικά και ανάλογα με την σημειωθείσα πρόοδο. Αντίθετα, συνιστά ένα επίτευγμα, το οποίο κατακτάται στο τέλος της διαδικασίας εισδοχής. Παρατηρείται συνεπώς σε αρκετές χώρες υπό καθεστώς ένταξης, μια απροθυμία ανάληψης του βραχυπρόθεσμου πολιτικού κόστους τους, σε σχέση με την πλήρη ένταξή τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση².

Αν και η διαδικασία της διεύρυνσης, ήταν αρχικά το αποτέλεσμα μιας επιτακτικής ανάγκης, για την δημιουργία μιας εκτεταμένης ζώνης ειρήνης και συνεργασίας, παρόλα αυτά συνέβαλλε καθοριστικά στην μεταβολή της μορφή της Ένωσης, δημιουργώντας νέες ανάγκες, σε επίπεδο θεσμών και λειτουργιών καθώς επίσης και σε επίπεδο σχεδιασμού και υλοποίησης πολιτικών και λήψης αποφάσεων στο εσωτερικό των θεσμικών οργάνων της³.

Στη δεκαετία του 1980 συντελέστηκαν διευρύνσεις που ανέβασαν τα εννέα μέλη της Ένωσης σε δώδεκα μέλη. Ακολούθησαν άλλοι κύκλοι διευρύνσεων που

² Noutcheva, G., Tocci, N., Coppieters, B., Kovziridze, T., Emerson, M. και Huysseune, M. (2004) Europeanization and Secessionist Conflicts: Concepts and Theories. *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, 1, σελ 21-22

³ Ιωακειμίδης, Π. Κ. (1993), Ευρωπαϊκή Πολιτική Ένωση, Αθήνα :Εκδόσεις Θεμέλιο, σελ 22

συντέλεσαν στην βαθμιαία απόκτηση δύναμης και υπεροχής της Ένωσης^{4 5}

Υπήρξαν επτά διευρύνσεις, η Ευρωπαϊκή Ένωση επεκτάθηκε, συμπεριλαμβάνοντας νέα μέλη στους κόλπους της, με στόχο τη δημιουργία μιας ζώνης συνεργασίας ανάμεσα στα κράτη, αλλά και παράλληλα ανάπτυξης, θεσμικής ολοκλήρωσης, αλληλεγγύης και ειρήνης.

Οι διαδικασίες των ευρωπαϊκών διευρύνσεων, σαφώς προσέφεραν ευκαιρίες τόσο στα κράτη που εντάχθηκαν όσο και στην ίδια την Ένωση, ωστόσο δημιούργησε παράλληλα και μια σειρά προβλημάτων, κυρίως στο επίπεδο της συνοχής της Ένωσης, αλλά και στο επίπεδο λήψης αποφάσεων και της αποτελεσματικότητάς της⁶.

Στα κεφάλαια που ακολουθούν, θα γίνει μια συνοπτική αλλά ολοκληρωμένη αναφορά στους σημαντικότερους σταθμούς της διαδικασίας της διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η διεύρυνση του 2004 και 2007 θα αναλυθεί εκτενέστερα καθώς άλλαξε άρδην ολόκληρο το χάρτη της Ένωσης. Στη συνέχεια, θα γίνει μια ανάλυση της προβληματικής, της διεύρυνσης στις χώρες της δυτικής βαλκανικής, μιας και πρόκειται για μια διεύρυνση στρατηγικής σημασίας, στη διαδικασία διεύρυνσης και εμβάθυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Σαφώς η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δεν μπορεί να λογισθεί ως μια απλή προσθήκη νέων κρατών μελών. Αντιθέτως συνιστά μια ιδιαίτερος πολυσχιδή και δύσκολη διαδικασία, η οποία συνετέλεσε στην ριζική αλλαγή της πολιτικής και οικονομικής φυσιογνωμίας της ΕΕ, καθώς θα έπρεπε να ανταποκριθεί σε νέες προκλήσεις, σε νέες ανάγκες, και να μετεξελιχθεί διατηρώντας λεπτές ισορροπίες.

⁴ Μαυρίκος Γ., (2008), Ο ρόλος της Ευρώπης στο παγκόσμιο περιβάλλον, *Ευρωπαϊκή Έκφραση* τ. 68, 1ο τρίμηνο 2008

⁵ http://www.europarl.europa.eu/external/html/euenlargement/default_en.htm [26/2/2016]

⁶ http://www.debatingeurope.eu/focus/infobox-arguments-for-and-against-eu-enlargement/#.WL-5PW_yiJC [26/2/2016]

1.2. Διαδικασία διεύρυνσης και τα Κριτήρια της Κοπεγχάγης

Ήδη από την αρχή της ενοποιητικής προσπάθειας οι ιδρυτικές χώρες δεν θεώρησαν τα θεσμικά όργανα τα οποία δημιούργησαν ως κλειστά. Αντίθετα, με σχετική διάταξη η οποία συμπεριελήφθη στις ιδρυτικές συνθήκες, διακήρυξαν ότι κάθε ευρωπαϊκή χώρα θα μπορούσε, στο βαθμό που το επιθυμούσε, να συμμετάσχει σε αυτή την ενοποιητική προσπάθεια και να καταστεί μέλος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Ειδικότερα στο άρθρο 237 της Συνθήκης της Ρώμης⁷ τα ιδρυτικά μέλη δήλωναν ρητά πως:

«Κάθε ευρωπαϊκό κράτος δύναται να ζητήσει να γίνει μέλος της Κοινότητας. Απευθύνει την αίτησή του στο Συμβούλιο, το οποίο αποφαινεται ομοφώνως αφού λάβει τη γνώμη της Επιτροπής και μετά από σύμφωνη γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, το οποίο λαμβάνει απόφαση με την απόλυτη πλειοψηφία των μελών από τα οποία απαρτίζεται.

Οι όροι της προσχωρήσεως και οι προσαρμογές στην παρούσα συνθήκη καθίστανται αναγκαίες, αποτελούν αντικείμενο συμφωνίας μεταξύ των κρατών μελών και του αιτούντος κράτους. Η συμφωνία αυτή υπόκειται στην κύρωση εκ μέρους όλων των συμβαλλομένων κρατών κατά τους συνταγματικούς τους κανόνες».

Εκτός από αυτό, η Συνθήκη ΕΟΚ στο άρθρο 238 προέβλεπε το θεσμό της σύνδεσης (association) της Κοινότητας με τρίτες χώρες, ή Διεθνείς Οργανισμούς ως πρώτο βήμα για την πλήρη ενσωμάτωση στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

«Η Κοινότης δύναται να συνάψει με τρίτο κράτος, με ένωση κρατών ή με διεθνή οργανισμό συμφωνίες που συνιστούν σύνδεση, η οποία συνεπάγεται αμοιβαία δικαιώματα και υποχρεώσεις, κοινή δράση και ειδικές διαδικασίες».

⁷ [www.europa.eu http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=URISERV%3Axy0023](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=URISERV%3Axy0023)
[25/2/2017]

Η σύνδεση, δηλαδή η σύναψη σχετικών συμφωνιών σύνδεσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, με χώρες μη μέλη ή αλλιώς τρίτες χώρες, αποτέλεσε ένα θεσμό προστάδιο μιας πορείας η οποία διαδικαστικά οδηγεί μια χώρα στην πλήρη ένταξη της στην Κοινότητα.

Βάσει των σχετικών αυτών ρυθμίσεων, η διαδικασία διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, εγκαινιάστηκε ουσιαστικά το 1959, με την αίτηση της Ελλάδας για σύνδεση με την ΕΟΚ. Το ελληνικό αίτημα ευδοχώθηκε, καταλήγοντας στην υπογραφή, το 1961, της πρώτης συμφωνίας σύνδεσης μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και τρίτης χώρας.

Το άρθρο 72 της συμφωνίας σύνδεσης, προέβλεπε: «Όταν η λειτουργία της Συμφωνίας Σύνδεσης επιτρέψει την αποδοχή, από πλευράς Ελλάδας, του συνόλου των υποχρεώσεων που απορρέουν από τη συνθήκη εγκαθίδρυσης της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, τα συμβαλλόμενα μέρη θα εξετάσουν τη δυνατότητα προσχώρησης της Ελλάδας στην Κοινότητα».

Ωστόσο, η εγκαθίδρυση της δικτατορίας στην Ελλάδα, το 1967 οδήγησε στην διακοπή των διαδικασιών ένταξης εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Κοινότητας έως ότου αποκατασταθεί η δημοκρατία στη χώρα. Μετά την πτώση της Δικτατορίας, ο Κωνσταντίνος Καραμανλής, υπέβαλε επίσημα αίτηση ένταξης της Ελλάδας στην ΕΟΚ στις 12 Ιουνίου 1975, η οποία έγινε δεκτή από το Συμβούλιο Υπουργών της ΕΟΚ, ένα χρόνο μετά, στις 9 Φεβρουαρίου 1976.

Ως προς την ακολουθούμενη διαδικασία ένταξης, τα υπό ένταξη κράτη καλούνται να πληρούν κάποιους όρους, οι οποίοι είναι απολύτως ρητοί και κοινοί για όλα τα μέλη, και στοχεύουν στο να εξασφαλιστεί η εφαρμογή του κοινοτικού κεκτημένου.

Πρόκειται για το λεγόμενο καθεστώς υποψήφιας χώρας το οποίο θέτει μια σειρά σαφών προϋποθέσεων, οι οποίες είναι ουσιαστικού χαρακτήρα και θα πρέπει να

υλοποιηθούν από τα υπό ένταξη κράτη. Σε πρακτικό και ταυτόχρονα σε θεσμικό επίπεδο απαιτείται συμμόρφωση σε βασικούς τομείς όπως στον πολιτικό, τεχνικό και δικαιοπολιτικό τομέα, σύμφωνα με τα αυστηρά πρότυπα και τις προϋποθέσεις της Ένωσης μέσα από σαφή χρονοδιαγράμματα, συχνά πολύ αυστηρά⁸.

Στα άρθρα 49 και 6 παράγραφος 1 η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση θεσπίζει τους όρους και τις αρχές, με τις οποίες υποχρεούται να συμμορφώνεται κάθε χώρα που επιθυμεί να γίνει μέλος της ΕΕ. Πρόκειται για τα λεγόμενα κριτήρια της Κοπεγχάγης⁹. Αυτά τα κριτήρια καθιερώθηκαν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης το 1993 και ενισχύθηκαν περαιτέρω, από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Μαδρίτης το 1995.

Τα εν λόγω κριτήρια είναι συνοπτικά τα ακόλουθα:

- Η προς ένταξη χώρα να διαθέτει σταθερότητα των θεσμών οι οποίοι είναι εγγυητικοί της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου, των δικαιωμάτων του ανθρώπου καθώς και της προστασίας και του σεβασμού των δικαιωμάτων των μειονοτήτων
- Θα πρέπει επίσης να διαθέτει, ικανοποιητική λειτουργία της αγοράς, και ικανότητα αντιμετώπισης των ανταγωνιστικών πιέσεων και των δυνάμεων της αγοράς στο πλαίσιο της ΕΕ.
- Τέλος η προς ένταξη χώρα θα πρέπει να διαθέτει ικανότητα ανάληψης των υποχρεώσεων που απορρέουν από την ιδιότητα του μέλους, συμπεριλαμβανομένης της ικανότητας να εφαρμόζονται αποτελεσματικά οι κανόνες, τα πρότυπα και οι πολιτικές που συνθέτουν το σύνολο της νομοθεσίας της ΕΕ (το «κεκτημένο»), και προσήλωση στους στόχους της πολιτικής, οικονομικής και νομισματικής ένωσης.

⁸ Βοσκόπουλος Γ. Α., (2009), *Ευρωπαϊκή Ένωση- θεσμοί, πολιτικές, προκλήσεις, προβληματισμοί*, Θεσσαλονίκη :Εκδόσεις Επίκεντρο, σελ 28-29

⁹ http://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/accession_criteria_copenhagen.html?locale=el [26/2/2017}

Περαιτέρω νομική βάση, αλλά και μικρές διορθώσεις του κειμένου κατεγράφησαν στη Συνθήκη της Λισσαβώνας¹⁰ και πιο συγκεκριμένα στο άρθρο 49 όπου γίνονται οι ακόλουθες διορθώσεις – προσθήκες

Το άρθρο 49, πρώτο εδάφιο τροποποιείται ως εξής :

- α) Στην πρώτη φράση οι λέξεις «... σέβεται τις αρχές που καθορίζονται στο άρθρο παράγραφος 1, μπορεί να ζητήσει...» αντικαθίστανται από τις λέξεις «...σέβεται τις αξίες που αναφέρονται στο άρθρο α και δεσμεύεται να τις προάγει μπορεί να ζητήσει...».
- β) Στη δεύτερη φράση οι λέξεις Απευθύνει την αίτησή του στο Συμβούλιο το οποίο αποφασίζει ομόφωνα...» αντικαθίσταται από τις λέξεις «Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και τα εθνικά κοινοβούλια ενημερώνονται για την αίτηση αυτή» Το αιτών κράτος απευθύνει την αίτησή του στο Συμβούλιο το οποίο αποφασίζει ομόφωνα...»· οι λέξεις σύμφωνη γνώμη αντικαθίστανται από τη λέξη έγκριση και ο όρος απόλυτη διαγράφεται
- γ) Προστίθεται η ακόλουθη νέα πρόταση στο τέλος του εδαφίου: «Λαμβάνονται υπόψη τα κριτήρια επιλεξιμότητας που συμφωνεί το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο

Είναι προφανές, ότι για να ξεκινήσουν οι διαπραγματεύσεις προσχώρησης η χώρα οφείλει να πληροί οπωσδήποτε το προαναφερόμενο πρώτο κριτήριο . Είναι δε τέτοια η σημασία που δίνεται στα ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που στη Συνθήκη της Λισσαβώνας, ζητείται από το κράτος υπό ένταξη, όχι απλά να σέβεται αλλά να προάγει τις αξίες του κράτους δικαίου και σεβασμού των ανθρώπων

¹⁰ Ολόκληρη η Συνθήκη της Λισσαβώνας στο [http://publications.europa.eu/resource/cellar/688a7a98-3110-4ffe-a6b3-8972d8445325.0006.01/DOC_19\[28/2/2017\]](http://publications.europa.eu/resource/cellar/688a7a98-3110-4ffe-a6b3-8972d8445325.0006.01/DOC_19[28/2/2017])

δικαιωμάτων¹¹¹².

Ειδικότερα, η διαδικασία προσχώρησης έχει ως εξής: μια χώρα που πληροί τις προϋποθέσεις προσχώρησης και επιθυμεί να ενταχθεί στην ΕΕ υποβάλλει σχετική αίτησή της στο Συμβούλιο, το οποίο στη συνέχεια καλεί την Επιτροπή προκειμένου να υποβάλει σχετική γνώμη, ενώ επίσης θα πρέπει να ενημερωθεί και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σχετικά με την υποβληθείσα αίτηση, αλλά πλέον και τα Εθνικά Κοινοβούλια των κρατών μελών.

Σε περίπτωση θετικής γνώμης της Επιτροπής, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο μπορεί να λάβει εγκρίνει το αίτημα του εν λόγω κράτους και να το αναγνωρίσει, ως υποψήφιο προς ένταξη και ακολούθως για το αν και πότε, δηλαδή, αν θα πρέπει να ξεκινήσουν οι διαπραγματεύσεις.

Το σύνολο της Ευρωπαϊκής Νομοθεσίας (το κοινοτικό κεκτημένο) διαιρείται σε 35 κεφάλαια πολιτικής. Πριν ξεκινήσουν οι διαπραγματεύσεις εκπονείται έκθεση «διαλογής» για κάθε κεφάλαιο από την Επιτροπή με την οποία, είτε προτείνει να ανοίξουν οι διαπραγματεύσεις για το κάθε κεφάλαιο, είτε ορίζονται κάποια κριτήρια αξιολόγησης στα οποία πρέπει πρώτα η χώρα να ανταποκριθεί. Ακολούθως συντάσσεται η σχετική σύσταση προς το Συμβούλιο. Βασιζόμενο στην προαναφερθείσα σύσταση το Συμβούλιο αποφασίζει, ομόφωνα, κατά πόσον πρέπει ή όχι να ανοίξει διαπραγμάτευση για κάποιον/α από τα κεφάλαια ένταξης. Στο βαθμό που ικανοποιούνται οι προϋποθέσεις του κάθε κεφαλαίου, η Επιτροπή μπορεί να συστήσει «προσωρινό κλείσιμο» ενός κεφαλαίου και ακολουθεί η απόφαση – ομόφωνη του Συμβουλίου. Με την ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων για κάθε κεφάλαιο συντάσσεται η συνθήκη προσχώρησης μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ και της υπό ένταξη χώρας. Η συνθήκη περιλαμβάνει όρους και προϋποθέσεις, πιθανές ρήτρες διασφάλισης και μεταβατικές ρυθμίσεις. Μόνο μετά την έγκριση του

¹¹ Βλέπε http://publications.europa.eu/resource/cellar/688a7a98-3110-4ffe-a6b3-8972d8445325.0006.01/DOC_19 [28/2/2017]

¹² Βλέπε και άρθρο 6.1. Συνθήκης Λισσαβώνας

Κοινοβουλίου και την ομόφωνη έγκριση του Συμβουλίου μπορεί να υπογραφεί η συνθήκη προσχώρησης. Ακολούθως η συνθήκη υποβάλλεται από όλα τα συμβαλλόμενα κράτη για επικύρωση, σύμφωνα με τα εθνικά τους συντάγματα (δηλαδή την επικύρωση από το κοινοβούλιο ή δημοψήφισμα).

Έχει προβλεφθεί παροχή βοήθειας από την Ένωση για λόγους προετοιμασίας και υλοποίησης μεταρρυθμίσεων στις υπό ένταξη χώρες. Έτσι η ΕΕ έχει αναπτύξει μια σειρά από εργαλεία , οικονομικής ή τεχνικής φύσης, που παρέχονται στις υποψήφιες χώρες¹³ τα ονομαζόμενα Μέσα Προενταξιακής Βοήθειας (IPA)¹⁴. Είναι η οικονομική συνδρομή την οποία παρέχει η ΕΕ στις υπό ένταξη χώρες, αποτελεί καίρια πτυχή της προ ενταξιακής στρατηγικής. Για την περίοδο 2007-2013 IPA είχε προϋπολογισμό ύψους 11,5 δις €¹⁵.

Επίσης στα πλαίσια αυτής της στρατηγικής, συντάσσονται και οι συμφωνίες προσχώρησης, όπως για παράδειγμα οι συμφωνίες σύνδεσης και σταθεροποίησης στην περίπτωση των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων, στις οποίες συμφωνίες, αποτυπώνονται τόσο τα δικαιώματα όσο και οι υποχρεώσεις των υπό ένταξη χωρών.

Στις ίδιες συμφωνίες ορίζονται και ειδικοί μηχανισμοί συνεργασίας όπως για παράδειγμα οι εταιρικές σχέσεις ή οι ευρωπαϊκές εταιρικές σχέσεις προσχώρησης¹⁶, στις οποίες προσδιορίζονται με σαφήνεια οι συγκεκριμένοι στόχοι, οι απαιτούμενες μεταρρυθμίσεις από τις χώρες οι οποίες έχουν κριθεί ως υποψήφιες ή είναι εν δυνάμει υποψήφιες για προσχώρηση.

¹³ REGULATION (EU) No 236/2014 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 11 March 2014 laying down common rules and procedures for the implementation of the Union's instruments for financing external action https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/financial_assistance/ipa/2014/236-2014_cir.pdf [26/2/2017]

¹⁴ REGULATION (EU) No 231/2014 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 11 March 2014 establishing an Instrument for Pre-accession Assistance (IPA II) <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014R0231> [26/2/2017]

¹⁵ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/instruments/overview_en [26/2/2017]

¹⁶ Κανονισμός 533/2004 του Συμβουλίου για τη σύναψη εταιρικών σχέσεων στο πλαίσιο της διαδικασίας σταθεροποίησης και σύνδεσης, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32004R0533> [26/2/2017]

Οι διαπραγματεύσεις προσχώρησης οι οποίες αποτελούν ιδιαίτερος κρίσιμο στάδιο στην διαδικασία προσχώρησης, αφορούν τις προϋποθέσεις και την υιοθέτηση, υλοποίηση και εφαρμογή σε συγκεκριμένο χρονικό πλαίσιο, των κανόνων της ΕΕ.

Πρόκειται για τους κανόνες (acquis) που αφορούν το κοινοτικό «κεκτημένο» και οι οποίοι είναι αδιαπραγμάτευτοι, είναι δε γνωστά σε όλους καθώς είναι ανηρτημένα στον ιστότοπο της ΕΕ¹⁷. Πρακτικά, οι εν λόγω κανόνες, αποτελούν μια συμφωνία με την ΕΕ σχετικά με τον τρόπο και το χρόνο στον οποίο θα υιοθετήσουν και θα εφαρμόσουν στο εσωτερικό τους, τους κοινοτικούς κανόνες και τις διαδικασίες.

Είναι ιδιαίτερος κρίσιμο για την Ευρωπαϊκή Ένωση, να έχει σειρά εγγυήσεων για τον χρόνο υλοποίησης αυτών των κανόνων καθώς και για την αποτελεσματικότητα με την οποία οι υποψήφιες χώρες προτίθενται και εγγυώνται ότι θα εφαρμόσουν τους κανόνες αυτούς.

Αποφάσεις που έχουν ληφθεί κατά την περίοδο διαπραγματεύσεων με κάποια υποψήφια χώρα δεν δεσμεύουν την ΕΕ για μελλοντικές αιτήσεις προσχώρησης. Σε κάθε περίπτωση ο ρυθμός και η διάρκεια της διαπραγμάτευσης εξαρτάται από την πρόοδο που κάθε χώρα επιτυγχάνει σχετικά με την εκπλήρωση των σχετικών απαιτήσεων, καθώς σε κάποιες περιπτώσεις οι αλλαγές που απαιτούνται στο νομικό, οικονομικό τομέα είναι δραματικές. Όπως αναφέρεται από τους Carr & Massey η υιοθέτηση πολιτικών και οικονομικών κριτηρίων αποτελούσε έναν από τους σημαντικότερους στόχους των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης ¹⁸ .

¹⁷ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/policy/conditions-membership/chapters-of-the-acquis_en [26/2/2017]

¹⁸ Carr F & Massey A, (2006), *Public Policy and the New European Agendas*, London:Edward Elgar Publishing, p 288

Αυτό που ο Jordan περιγράφει με τον όρο Europeanization¹⁹.

Οι διαπραγματεύσεις προσχώρησης, διεξάγονται μεταξύ των υποψήφιων προς ένταξη χωρών και των τεχνικών κλιμακίων, ενώ οι σχετικές συσκέψεις διαπραγμάτευσης πραγματοποιούνται σε επίπεδο υπουργών.

Η υποψήφια χώρα υποβάλλει αναφορές, στη βάση των οποίων, και μετά από πρόταση της Επιτροπής, το Συμβούλιο εκδίδει μια κοινή θέση της ΕΕ που επιτρέπει την έναρξη των διαπραγματεύσεων. Μετά από τη σύμφωνη γνώμη της Επιτροπής περί πλήρωσης των προϋποθέσεων του κάθε κεφαλαίου ολοκληρώνονται προσωρινά οι διαπραγματεύσεις για το εν λόγω κεφάλαιο, ενώ θεωρείται ότι έχει επιτευχθεί τελική συμφωνία και κάθε κεφάλαιο ολοκληρώνεται οριστικά μόνο με την περάτωση του συνόλου της διαδικασίας διαπραγματεύσεων.

Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, είναι σημαντικός στις διαδικασίες προσχώρησης των κρατών. Το Κοινοβούλιο συμμετέχει πλήρως στη διαδικασία σταθεροποίησης και σύνδεσης, καθώς η έγκρισή του είναι απαραίτητη για την σύναψη όλων των ΣΣΣ (άρθρο 218 παράγραφος 6 της ΣΛΕΕ). Το Κοινοβούλιο πρέπει επίσης να εγκρίνει οποιαδήποτε νέα προσχώρηση στην ΕΕ (άρθρο 49 της ΣΕΕ). Πέραν τούτου, μέσω των δημοσιονομικών εξουσιών του, έχει άμεση επιρροή στα ποσά που διατίθενται στο Μηχανισμό Προ ενταξιακής Βοήθειας (ΜΠΒ). Η Επιτροπή των Εξωτερικών Υποθέσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, η οποία ορίζει μόνιμους εισηγητές για όλες τις υποψήφιες και εν δυνάμει υποψήφιες για ένταξη χώρες, διεξάγει τακτικές ανταλλαγές απόψεων με τον Επίτροπο για τη Διεύρυνση, υψηλόβαθμους εκπροσώπους κυβερνήσεων, εμπειρογνώμονες και παράγοντες της κοινωνίας των πολιτών.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο διατυπώνει τις απόψεις του, οι οποίες έχουν συχνά σημαντικό αντίκτυπο επί της διαδικασίας, με τη μορφή ετήσιων ψηφισμάτων με τα

¹⁹ Jordan, A. and Liefferink, D. (2004) (eds.) *Environmental Policy in Europe: The Europeanization of National Environmental Policy*, London: Routledge, p208

οποία απαντά στις πλέον πρόσφατες εκθέσεις της Επιτροπής σχετικά με τις υποψήφιες και τις εν δυνάμει υποψήφιες χώρες. Μια ακόμα σημαντική επισήμανση είναι ότι το Κοινοβούλιο διατηρεί τακτικές διμερείς σχέσεις με τα κοινοβούλια των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων μέσω των αντιπροσωπειών του, οι οποίες συζητούν με τους ομολόγους τους θέματα σχετικά με την ΣΣΣ και τη διαδικασία ένταξης στην ΕΕ.

1.3. Η ένταξη ως θεωρητικό διακύβευμα

Για το ζήτημα της ένταξης χωρών στην Ευρωπαϊκή Ένωση, λαμβάνει χώρα μια συζήτηση μεταξύ των λεγόμενων ορθολογιστών οι οποίοι πιστεύουν ότι η διαδικασία της ενταξιακής πορείας ενός κράτους, αποτελεί αναπόφευκτα ένα πλαίσιο ικανοποίησης συμφερόντων για τις δυο πλευρές, και των εξευρωπαϊστών οι οποίοι αντίθετα επισημαίνουν την αναγκαιότητα υλοποίησης της ενταξιακής διαδικασίας μέσω της κοινωνικοποίησης των υπό ένταξη χωρών στους θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης²⁰.

Ειδικότερα οι διάφορες θεωρίες εξευρωπαϊσμού ('europeanization') έχουν ως κεντρική δομή μία σύνθετη, αμφίδρομη διαδικασία, κατά την οποία οι απαιτούμενες πολιτικές σε εθνικό επίπεδο ενός υπό ένταξη κράτους μέλους, προκειμένου να ενταχθεί στην ευρωπαϊκή Ένωση θα πρέπει να διαμορφώνονται με βάση την ευρωπαϊκή ενοποίηση και να οδηγούν σε διαφοροποιημένα αποτελέσματα στο εσωτερικό των κρατών- μελών²¹.

²⁰ Gary Marks, Liesbet Hooghe, Kermit Blank, (September 1996), European Integration from the 1980's State – Centric v. Multilevel Governance, *Journal of common market studies*, 34 (3), p 55

²¹ Vivien A. Schmidt, Claudio M. Radaelli, (2004) Change and Discourse in Europe: Conceptual and Methodological issues. *West European Politics*, 27 (2), p 183

Στις διάφορες εκφάνσεις του ο εξευρωπαϊσμός ('europeanization') σε σχέση με την διαδικασία ένταξης των χωρών στην Ευρωπαϊκή Ένωση, γίνεται κατανοητός ως μία διαδικασία εκσυγχρονισμού των θεσμών των υπό ένταξη κρατών, σε εγχώριο επίπεδο καθώς και του εκσυγχρονισμού των έννομων τάξεών τους καθώς και των πολιτικών τους. Ωστόσο, έχουν συχνά διατυπωθεί κριτικές και αντίλογος ως προς τον εξευρωπαϊσμό και ειδικότερα ότι συχνά οδηγεί σε δημοκρατικά ελλείμματα ενώ το ίδιο έχει επίσης επισημανθεί και από τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Οι εν λόγω κριτικές στην πλειοψηφία τους επικεντρώνουν την έννοια της κρίσης νομιμοποίησης, κατά κύριο λόγο στην αδυναμία των μέσων διαδικαστικής νομιμοποίησης, όπως αυτά προβλέπονται αφενός από τις συνθήκες της Ένωσης αφετέρου δε από τα συντάγματα, των κρατών μελών, να εξασφαλίσουν την κοινωνική και πολιτική νομιμοποίηση σε ουσιαστικό επίπεδο, καθώς επίσης και να αντιμετωπίσουν τις περιπτώσεις εκείνες όπου υφίστανται αντιθέσεις μεταξύ κοινοτικού και εθνικού δικαίου, πολιτικού και νομικού χαρακτήρα. Κυρίως οι επικριτές εντοπίζονται στην ακαδημαϊκή κοινότητα του Ηνωμένου Βασιλείου (Radaelli, Jordan, Ete κλπ).

Όμως υφίστανται και αντίθετες απόψεις, οι οποίες επισημαίνουν ότι δεν τεκμηριώνεται η άποψη περί ύπαρξης δημοκρατικών ελλειμμάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση²². Η πλειοψηφία ωστόσο των ερευνητών, συγκλίνουν στην διαπίστωση ότι το δημοκρατικό έλλειμμα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, είναι υπαρκτό. Ειδικότερα, επισημαίνουν ότι το εν λόγω έλλειμμα έγκειται κυρίως σε μια σειρά ζητημάτων, όπως στον συνδυασμό τρόπων λειτουργίας σε υπερεθνικό και διακυβερνητικό επίπεδο, στην ύπαρξη παράλληλα, πολλών επιπέδων εκπροσώπησης καθώς επίσης και στον κατακερματισμό της πολιτικής ευθύνης²³.

²² Moravcsik, A., (2002). In defence of the democratic deficit: reassessing legitimacy in the European Union. *Journal of Common Market Studies*, 40 (4), p17.

²³ Decker, F., (2002) Governance beyond the nation-state: reflections on the democratic deficit of the European Union. *Journal of European Public Policy*, 9(2), p256-72

Θα πρέπει να επισημανθεί, ότι σε μεγάλο βαθμό αυτές οι διαπιστώσεις είναι αληθείς καθώς είναι γεγονός ότι στην Ευρωπαϊκή Ένωση, οι κυβερνήσεις αποτελούν ταυτόχρονα φορείς θεσμικής εξουσίας και φορείς νομιμοποίησης²⁴. Προκειμένου οι κυβερνήσεις να εξασφαλίσουν την πολιτική τους ανεξαρτησία, στην διαδικασία διαμόρφωσης των πολιτικών τους οι οποίες σχετίζονται με το δίκαιο της ΕΕ, επιλέγουν μία τεχνοκρατική κυρίως προσέγγιση και όχι μια ανοιχτή, πολιτικοποιημένη διαδικασία. Ωστόσο αυτή η τακτική η οποία αντιμετωπίζει σχεδόν αποκλειστικά ως ζητήματα διαδικαστικής νομιμοποίησης, τον σχεδιασμό και την υλοποίηση των σχετικών πολιτικών, οδηγεί αναπότρεπτα σε δημοκρατικό έλλειμμα. Αυτό γιατί στην εφαρμογή των κανόνων του ενωσιακού δικαίου σε επίπεδο κρατών μελών, εκτός από την διαδικαστική, η κοινωνική νομιμοποίηση είναι εξόχως σημαντική και δεν μπορεί παρά να εξασφαλιστεί μόνο με την τοποθέτηση των σχετικών ζητημάτων στην διαδικασία διεξαγωγής ενός ευρέως πολιτικού διαλόγου με την ενημέρωση και συμμετοχή των πολιτών.

Στον αντίποδα οι ορθολογικές θεωρίες υποστηρίζουν ότι για την ένταξη ενός κράτους στην Ευρωπαϊκή Ένωση, δεν έχει τόσο σημασία η ενίσχυση σε λειτουργικό θεσμικό επίπεδο των κρατών αλλά ότι η ένταξη ενός κράτους αποτελεί κατά κύριο λόγο αποτέλεσμα ορθολογικών επιλογών μεταξύ των δρώντων στη βάση επίτευξης αμοιβαίου οφέλους και εκατέρωθεν συμφερόντων²⁵. Οι θεωρητικοί του ορθολογισμού τονίζουν ότι οι διεθνείς οργανισμοί όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν αποτελούν αυτοσκοπούς, αλλά μέσα για την αντιμετώπιση συμφερόντων και προτεραιοτήτων που απορρέουν από τις προτεραιότητες αυτές, συμφέροντα τα οποία υπαγορεύονται από τις ανθρώπινες ανάγκες και τα συμφέροντα τα οποία υπάρχουν στις κοινωνίες.

²⁴ Carter, C. & Scott, A., (1998). Legitimacy and governance beyond the European nation state: conceptualising governance in the European Union. *European Law Journal*, 4(4) p.429-445

²⁵ Crum Ben, (20/05/2003). Legislative – Executive Relations in the EU, *Journal of Common Market Studies*, 41(3), p66

Πέραν αυτών και η ίδια η ΕΕ σε μια προσπάθειά της να μειώσει το λεγόμενο «δημοκρατικό έλλειμμα» που εκφράστηκε με το μειωμένο ποσοστό συμμετοχής στις ευρωεκλογές του 2009 , μέσω των δομικών αλλαγών στο πρωτογενές δίκαιο της ΕΕ . Έτσι η Συνθήκη του Μάαστριχτ, του Άμστερνταμ και της Νίκαιας, ενίσχυσαν τις αρμοδιότητες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (ΕΚ) και διεύρυναν τις αρμοδιότητες και τους τομείς λήψης αποφάσεων από κοινού με το Συμβούλιο. Κατά συνέπεια, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εξελίχθηκε από συμβουλευτική συνέλευση σε συννομοθέτη.

Αργότερα με τη συνθήκη της Λισαβόνας ενίσχυσε τις δημοσιονομικές, νομοθετικές και εποπτικές εξουσίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Το ΕΚ απέκτησε σημαντική επιρροή στον διορισμό της Επιτροπής και του προέδρου της. Στην ίδια συνθήκη θεσμοθετήθηκε η πρωτοβουλία Ευρωπαίων πολιτών και ορίστηκαν οι αρμοδιότητές της²⁶.

Επίσης υιοθέτησε τη Λευκή Βίβλο Διακυβέρνησης μέσω της οποίας έγινε προσπάθεια μείωσης του λεγόμενου δημοκρατικού ελλείμματος, μέσω υιοθέτησης συγκεκριμένων διαδικασιών, ενίσχυσης συλλογικών οργάνων και του ρόλου των πολιτών στη λήψη αποφάσεων.²⁷

Βέβαια στην εν λόγω πολεμική πέραν των Πολιτικών Επιστημόνων συμμετέχουν και οι νομικοί ακαδημαϊκοί²⁸.

²⁶ http://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/democratic_deficit.html?locale=el [26/2/2017]

²⁷ Höreth, Marcus (2001) The European Commission's White Paper Governance: A 'Tool-Kit' for closing the legitimacy gap of EU policymaking?, ZEI Discussion Papers, 3 (94), p 9

²⁸ <https://curia.gr/me-poiou-s-tropous-i-ee-periorise-to-dimokratiko-tis-elleimma-apo-to-1992-kai-meta/> [26/2/2017]

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ – ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ

2.1. Ιστορική διαδρομή της διαδικασίας διεύρυνσης: από την Ευρώπη των “6” στην Ευρώπη των “28”

Η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συνιστά μια διαδικασία απολύτως συνυφασμένη με την ίδια της τη φύση, καθώς όπως ορίζεται και στο πρωτογενές δίκαιο ξεκίνησε με τη σύσταση της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως θεσμού, το 1957.

Η μετάβαση από τη θεωρία στην πράξη της ευρωπαϊκής ενοποίησης και στην δημιουργία της σημερινής Ευρωπαϊκής Ένωσης, οφείλεται στη Διακήρυξη του Γάλλου Υπουργού Εξωτερικών Robert Schuman την 9^η Μαΐου 1950²⁹, με την οποία καλούνταν τα ευρωπαϊκά κράτη να προβούν στην υλοποίηση ενός εγχειρήματος ιστορικών διαστάσεων το οποίο έμελλε να αλλάξει την ιστορία της γηραιάς ηπείρου. Επομένως τα ευρωπαϊκά κράτη, θα έπρεπε να εγκαταλείψουν μέρος της κυριαρχίας τους με αντάλλαγμα τη δυνατότητα κοινής διαχείρισης μιας σειράς σημαντικών οικονομικών ζητημάτων και του πεπρωμένου τους.

Σύμφωνα με την Διακήρυξη, *"Η παγκόσμια ειρήνη δεν μπορεί να διατηρηθεί αν δεν αναληφθούν δημιουργικές προσπάθειες ανάλογες των κινδύνων που την απειλούν. Η Ευρώπη δεν θα δημιουργηθεί δια μιας, ούτε σε ένα συνολικό οικοδόμημα: θα διαμορφωθεί μέσα από συγκεκριμένα επιτεύγματα που θα δημιουργήσουν πρώτα μια*

²⁹ Schuman Declaration https://europa.eu/european-union/about-eu/symbols/europe-day/schuman-declaration_el date accessed 1/10/2016

πραγματική αλληλεγγύη."

Απώτερος σκοπός της Διακήρυξης ήταν η διασφάλιση και εδραίωση της ειρήνης. Ήταν ο Jean Monnet, ο Γάλλος Υπουργός Εξωτερικών, που καλούσε τις ευρωπαϊκές χώρες να συνεργαστούν για την σταδιακή οικοδόμηση μιας ευρωπαϊκής ομοσπονδίας.

Η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ), ιδρύθηκε, με την υπογραφή της Συνθήκης της Ρώμης, μαζί με τη Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας – ΕΥΡΑΤΟΜ (ΕΚΑΕ)³⁰, το 1957³¹. Η Συνθήκη της Ρώμης, συνένωσε τη Γαλλία, τη Γερμανία, την Ιταλία και τις χώρες της Μπενελούξ σε μια Κοινότητα που είχε ως αποστολή την ολοκλήρωση, μέσω της προώθησης των εμπορικών συναλλαγών, με στόχο την οικονομική ανάπτυξη και την ειρήνη στην ευρύτερη περιοχή³².

Είχε προηγηθεί η εγκαθίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) με τη Συνθήκη των Παρισίων τον Ιούλιο του 1952³³, καθώς και μια προσπάθεια η οποία δεν στέφθηκε από την αναμενόμενη επιτυχία, για τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Κοινότητας (ΕΑΚ) το 1954.

Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η Ευρώπη μόλις είχε βγει από έναν καταστρεπτικό πόλεμο και δημιουργούνταν οι συνθήκες αυτές που ήταν απότοκα των προσπαθειών εξεύρεσης κοινών σημείων. Άλλωστε οι προϋποθέσεις των Συνθηκών ΕΚΑΧ και ΕΥΡΑΤΟΜ κατ' ουσίαν έθεταν υπό «παρακολούθηση» δομικά

³⁰ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012A/TXT&from=EN>
[26/2/2016]

³¹ Rasa Ptasekaite(2011), The Euratom Treaty v treaties of the EU: limits of competence and interaction, *Stral Sakerhets Myndigheten*, 13, p 3-4

³² Βλεπε 31

³³ Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα, συνθήκη ΕΚΑΧ
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=uriserv:xy0024>

υλικά (χάλυβα , ατομική ενέργεια) του πολεμικού υλικού³⁴.

Σε αντίθεση προς την ΕΑΚ, η οποία δεν έτυχε θερμής αποδοχής και η οποία καταψηφίστηκε από το Γαλλικό κοινοβούλιο, οι συνθήκες της Ρώμης επικυρώθηκαν σε σύντομο χρονικό διάστημα και δίχως να προκύψουν προβλήματα. Η μόνη κύρια αντίδραση προερχόταν από τη Μεγάλη Βρετανία, η οποία σε συνεργασία με Σκανδιναβικές κυρίως χώρες προχώρησε το 1960 στην ίδρυση της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ), που ήταν ένας διακυβερνητικός οργανισμός, ο οποίος ιδρύθηκε από επτά ευρωπαϊκές χώρες με σκοπό την προώθηση του ελεύθερου εμπορίου και της οικονομικής ολοκλήρωσης προς όφελος των μελών του.

Ακολούθησε η υπογραφή μιας σειράς πρωτοκόλλων (Βρυξέλλες, 1957), τα οποία καθόριζαν το καθεστώς λειτουργίας του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εξειδικεύονταν τα προνόμια και οι ασυλίες της Κοινότητας στα εδάφη των κρατών μελών της και τα οποία συμπλήρωσαν τις δύο συνθήκες. Η επίσημη λειτουργία των θεσμικών οργάνων της ΕΟΚ, άρχισε την 1η Ιανουαρίου 1958 .

Με τη δημιουργία των τριών αυτών Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, η προσπάθεια του νέου ευρωπαϊκού θεσμού για ενοποίηση, περιορίστηκε αυστηρά στο πλαίσιο της αγοράς και των οικονομικών συναλλαγών, αλλά όχι σε πολιτικό ή διπλωματικό επίπεδο αν και στο προοίμιο αναφέρεται ότι τα υπογράφοντα κράτη ήταν «αποφασισμένοι να θέσουν τις βάσεις μιας διαρκώς στενότερης ένωσης των λαών της Ευρώπης»³⁵. Ειδικότερα, ο στόχος της δημιουργίας της κοινής αγοράς όπως αυτός τέθηκε από την ιδρυτική Συνθήκη της ΕΟΚ, περιλάμβανε την ίδρυση της τελωνειακής ένωσης και την υιοθέτηση ενός κοινού εξωτερικού δασμολογίου για τα προϊόντα άλλων, τρίτων, κρατών³⁶.

Στις συγκεκριμένες προσπάθειες, για την έκφραση σε θεσμικό επίπεδο της

³⁴ <https://www.euronuclear.org/e-news/e-news-16/euratom-treaty.htm> [28/2/2016]

³⁵ <http://www.historiasiglo20.org/europe/traroma.htm> [28/2/2016]

³⁶ <https://www.britannica.com/event/Treaty-of-Rome> [26/2/2016]

ενοποιητικής διαδικασίας της ευρωπαϊκής ένωσης, συμμετείχαν μόνο το Λουξεμβούργο, το Βέλγιο, η Ολλανδία) και οι χώρες του κεντροευρωπαϊκού χώρου, δηλαδή την Γαλλία, Ιταλία και Ομοσπονδιακή Γερμανία. Ένας μεγάλος αριθμός χωρών της τότε Δυτικής Ευρώπης, αποφάσισε να παραμένει εκτός ενοποιητικής προσπάθειας επειδή είτε δεν ήθελαν να συμμετάσχουν, όπως για παράδειγμα η Μεγάλη Βρετανία³⁷³⁸, είτε διότι δεν τηρούσαν τις απαιτούμενες για την προσχώρησή τους προϋποθέσεις όπως για παράδειγμα, η Ελλάδα, η Ισπανία και η Πορτογαλία.

Πρωταρχικός στόχος των ιδρυτικών χωρών υπήρξε κατά κύριο λόγο, η εμπέδωση της σταθερότητας και της ειρήνης στο χώρο της Κεντρικής Ευρώπης³⁹, κατά κύριο λόγο με τις προσπάθειες για συμφιλίωση κυρίως της Γερμανίας με την Γαλλία, μέσω της ενοποιητικής διαδικασίας⁴⁰.

Ωστόσο στόχος δεν ήταν η δημιουργία ενός κλειστού κλαμπ. Αντίθετα, με σχετική διάταξη η οποία συμπεριελήφθηκε στις ιδρυτικές συνθήκες, διακήρυξαν ότι θα μπορούσε κάθε ευρωπαϊκή χώρα να συμμετάσχει σε αυτή την ενοποιητική προσπάθεια και να καταστεί μέλος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Ειδικότερα στο άρθρο 237 της Συνθήκης της Ρώμης (Συνθήκη ΕΟΚ) τα ιδρυτικά μέλη δήλωναν ρητά πως:

«Κάθε ευρωπαϊκό κράτος δύναται να ζητήσει να γίνει μέλος της Κοινότητας. Απευθύνει την αίτησή του στο Συμβούλιο, το οποίο αποφαινεται ομοφώνως αφού λάβει τη γνώμη της Επιτροπής και μετά από σύμφωνη γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, το οποίο λαμβάνει απόφαση με την απόλυτη πλειοψηφία των μελών από τα οποία απαρτίζεται.

³⁷ <http://www.markedbyteachers.com/as-and-a-level/politics/why-did-britain-join-the-eeec-in-1973-and-not-in-1957.html> [29/2/2017]

³⁸ <http://ukandeu.ac.uk/fact-figures/why-did-the-united-kingdom-not-join-the-european-union-when-it-started/> [28/2/2017]

³⁹ Henig S., (2002), *Η ενοποίηση της Ευρώπης από τη διχόνοια στην ομόνοια*, Πάτρα :Ε.Α.Π., σελ. 32

⁴⁰ <http://www.cfr.org/eu/treaty-establishing-european-economic-community-treaty-rome/p19864> [26/2/2017]

Οι όροι της προσχωρήσεως και οι προσαρμογές στην παρούσα συνθήκη καθίστανται αναγκαίες, αποτελούν αντικείμενο συμφωνίας μεταξύ των κρατών μελών και του αιτούντος κράτους. Η συμφωνία αυτή υπόκειται στην κύρωση εκ μέρους όλων των συμβαλλομένων κρατών κατά τους συνταγματικούς τους κανόνες»⁴¹.

Πέραν αυτού, η Συνθήκη στο άρθρο 238 προέβλεπε το θεσμό της σύνδεσης (association) της Κοινότητας με τρίτες χώρες, ή Διεθνείς Οργανισμούς ως πρώτο βήμα για την πλήρη ενσωμάτωση στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

«Η Κοινότης δύναται να συνάψει με τρίτο κράτος, με ένωση κρατών ή με διεθνή οργανισμό συμφωνίες που συνιστούν σύνδεση, η οποία συνεπάγεται αμοιβαία δικαιώματα και υποχρεώσεις, κοινή δράση και ειδικές διαδικασίες».⁴²

Η σύνδεση, δηλαδή η σύναψη σχετικών συμφωνιών σύνδεσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, με χώρες μη μέλη ή αλλιώς τρίτες χώρες, αποτέλεσε το προστάδιο της διαδικασίας πλήρους ένταξή μιας χώρας στην Κοινότητα.

Η δεύτερη κατά σειρά συμφωνία σύνδεσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με τρίτη χώρα, (συμφωνία Άγκυρας, 1963⁴³), ήταν με την Τουρκία⁴⁴, η οποία επίσης προέβλεπε την προοπτική της πλήρους προσχώρησης στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα και η οποία έχει επικαιροποιηθεί με μεταγενέστερο πρωτόκολλο (2005)⁴⁵.

Από την έναρξη της διαδικασίας αυτής έως και σήμερα (2016) έχουν πραγματοποιηθεί επτά διαδοχικές διευρύνσεις της Ευρωπαϊκής Κοινότητας⁴⁶:

1. Το 1973, με την προσχώρηση της Βρετανίας, Δανίας και Ιρλανδίας

⁴¹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:xy0023&from=EN> [26/2/2017]

⁴² Βλέπε παρ. 35.

⁴³ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:e40113&from=EN> [26/2/2017]

⁴⁴ <http://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-the-european-union.en.mfa> [27/2/2017]

⁴⁵ http://www.mfa.gr/images/docs/kypriako/ankara_agreement_protocole.pdf [27/2/2017]

⁴⁶ http://www.europarl.europa.eu/external/html/euenlargement/default_en.htm [27/2/2017]

2. Το 1981, με την προσχώρηση της Ελλάδας
3. Το 1986, με τη προσχώρηση της Ισπανίας και της Πορτογαλίας
4. Το 1995, με την προσχώρηση της Αυστρίας, της Φινλανδίας και της Σουηδίας
5. Το 2004, με την προσχώρηση κρατών της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης, και συγκεκριμένα της Πολωνίας, Σλοβακίας, Σλοβενίας, Εσθονίας, Ουγγαρίας, Λιθουανίας Τσεχίας, και Λετονίας, καθώς επίσης της Κύπρου και της Μάλτας
6. Το 2007, με την προσχώρηση της Ρουμανίας και Βουλγαρίας
7. Το 2013, με την προσχώρηση της Κροατίας

Στις παραπάνω διευρύνσεις⁴⁷ θα πρέπει ακόμη να συμπεριληφθεί και η ενσωμάτωση στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα της πρώην Ανατολικής Γερμανίας, όπως προέκυψε μετά την ενοποίηση των δύο Γερμανιών Δυτικής Γερμανίας με την Ανατολική, στις 3 Οκτωβρίου 1990, ενοποίηση η οποία αν και δεν αύξησε τον αριθμό των κρατών μελών, αύξησε ωστόσο σημαντικά τον πληθυσμό των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων⁴⁸⁴⁹.

Οι παραπάνω διευρύνσεις, συνολικά αύξησαν τον αριθμό των κρατών μελών από έξι σε είκοσι οκτώ, ενώ ταυτόχρονα η ενωμένη Ευρώπη έφτασε σχεδόν να ταυτίζεται με το σύνολο της Ευρωπαϊκής ηπείρου. Παράλληλα, συντέλεσαν στην ουσιαστική μεταβολή της πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής φυσιογνωμίας της ευρωπαϊκής Κοινότητας Ένωσης, κάνοντάς την μια σημαντικής ισχύος παγκόσμια δύναμη, πολιτικού και οικονομικού κύρους⁵⁰. Πέραν αυτού οι συνεχείς διευρύνσεις συνέβαλαν ουσιαστικά στην θωράκιση της δημοκρατίας και

⁴⁷ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/policy/from-6-to-28-members_en [27/2/2017]

⁴⁸ Gundlach, E., (Sept. 2001), *Growth Effects of EU Membership: The case of East Germany*, IIASA Interim Report, p 3

⁴⁹ Jean-Paul Jacqué, (1991) German Unification and the European Community, *European Journal of Internet Law*, 2(1), p 8-16

⁵⁰ Τζόκας Σπ. (2006), *Το Οραμα της Ενωμένης Ευρώπης, ιστορική διαδρομή και σύγχρονη πραγματικότητα*, Αθήνα :Θεμέλιο, Αθήνα σελ 17-18

στην ενίσχυση της σταθερότητας στην ευρωπαϊκή ήπειρο και υπήρξε ένας από τους λόγους για τους οποίους δόθηκε βραβείο Νόμπελ Ειρήνης στην Ε.Ε. το 2012⁵¹⁵².

2.2. Διαδικασία προσχώρησης: Κριτήρια προσχώρησης και νομικό πλαίσιο

Η πολιτική διεύρυνσης της ΕΕ, αποτελεί το νομικό πλαίσιο προσδιορισμού και διασφάλισης των ενταξιακών διαδικασιών, ούτως ώστε να προκύπτουν οφέλη τόσο για την Ευρωπαϊκή Ένωση, όσο και στις χώρες οι οποίες προσχωρούν στην Ένωση.

Σε αυτό το πλαίσιο, οι προς ένταξη υποψήφιες χώρες, θα πρέπει να αποδείξουν ότι πληρούν κάποια κριτήρια προσχώρησης και ότι θα είναι με την ένταξή τους σε θέση να επιτελούν ορθά και με ολοκληρωμένο τρόπο τον ρόλο τους ως μέλη της Ένωσης όπως αυτός προκύπτει από τα ιδρυτικά κείμενα.

Έτσι σε όλη την ενταξιακή πορεία, από την υποβολή της αίτησης προσχώρησης έως και την προσχώρηση, η ΕΕ εφαρμόζει μια σειρά διεξοδικών, βήμα προς βήμα διαδικασιών έγκρισης. Τα νέα μέλη γίνονται δεκτά προς προσχώρηση με την ομόφωνη συναίνεση των κρατών μελών της ΕΕ, μέσω των δημοκρατικά εκλεγμένων κυβερνήσεων τους, που συνέρχονται είτε στο πλαίσιο του Συμβουλίου Υπουργών ή του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Πολύ πριν από το στάδιο της έναρξης των διαπραγματεύσεων προσχώρησης, όλες οι συμφωνίες μεταξύ της ΕΕ και των υπό προσχώρηση χωρών, συνάπτονται μόνο αφού δοθεί η έγκριση των κρατών μελών της ΕΕ.

Από τη στιγμή που μια χώρα υποβάλλει αίτηση για προσχώρηση στην ΕΕ, οι κυβερνήσεις των κρατών μελών, όπως αυτές εκπροσωπούνται στο Συμβούλιο, αποφασίζουν μετά από γνωμοδότηση από την Επιτροπή, αν δέχονται ή όχι την υποβληθείσα αίτηση. Με τον ίδιο τρόπο τα ίδια τα κράτη μέλη αποφασίζουν για την

⁵¹ https://www.nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/2012/eu-facts.html [28/2/2017]

⁵² <https://www.theguardian.com/world/2012/dec/10/eu-receives-nobel-peace-prize> [28/2/2017]

εκπλήρωση των προϋποθέσεων ένταξης και για το πότε και με ποιους όρους αρχίζουν και περατώνονται οι διαπραγματεύσεις προσχώρησης, για κάθε τομέα της πολιτικής με τις υποψήφιες χώρες⁵³.

Το σχέδιο της συνθήκης προσχώρησης συμφωνείται και υπογράφεται από κάθε κράτος μέλος και την υποψήφια χώρα, ενώ στην συνέχεια θα πρέπει το κράτος που προσχώρησε να την κυρώσει με βάση τις διαδικασίες που προβλέπονται από το Σύνταγμα και τους εσωτερικούς του νόμους.

Ειδικότερα, η διαδικασία της προσχώρησης μιας χώρας, στην ΕΕ είναι η ακόλουθη. Σε πρώτο στάδιο, η χώρα που επιθυμεί την προσχώρησή της στην ΕΕ, υποβάλλει αίτηση υποψηφιότητας στο Συμβούλιο. Το Συμβούλιο αιτείται προς την Επιτροπή να αξιολογήσει την αίτηση και κυρίως την ικανότητα της χώρας που υπέβαλλε την αίτηση, να εκπληρώσει τις απαιτούμενες προϋποθέσεις, ώστε να καταστεί δια της προσχώρησής της, μέλος της Ένωσης.

Σε περίπτωση κατά την οποία η σχετική απόφαση της Επιτροπής είναι προς αυτή την κατεύθυνση, εκδίδει θετική γνώμη. Σε δεύτερο στάδιο, το Συμβούλιο εγκρίνει με ομοφωνία, εντολή για την διεξαγωγή διαπραγματεύσεων με την υπό προσχώρηση χώρα, και κηρύσσεται και επισήμως η έναρξη των διαπραγματεύσεων μεταξύ της υποψήφιας χώρας και όλων των κρατών μελών της Ένωσης⁵⁴.

Προκειμένου οι υπό ένταξη χώρες να προετοιμαστούν με τον καλύτερο και αποτελεσματικότερο τρόπο για την μελλοντική τους ένταξη, παρέχεται βοήθεια από την Ένωση, στα πλαίσια, μια προ ενταξιακής στρατηγικής⁵⁵. Στα πλαίσια αυτής της στρατηγικής, βασικά στοιχεία είναι οι συμφωνίες προσχώρησης, όπως για παράδειγμα οι συμφωνίες σύνδεσης και σταθεροποίησης στην περίπτωση των

⁵³ [https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/joining-eu_en\[28/2/2017\]](https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/joining-eu_en[28/2/2017])

⁵⁴ [https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/policy/steps-towards-joining_en\[28/2/2017\]](https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/policy/steps-towards-joining_en[28/2/2017])

⁵⁵ [https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/instruments/overview_en\[28/2/2017\]](https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/instruments/overview_en[28/2/2017])

χωρών των Δυτικών Βαλκανίων, στις οποίες συμφωνίες, αποτυπώνονται τόσο τα δικαιώματα όσο και οι υποχρεώσεις των υπό ένταξη χωρών.

Στις ίδιες συμφωνίες ορίζονται και ειδικοί μηχανισμοί συνεργασίας όπως για παράδειγμα οι εταιρικές σχέσεις ή οι ευρωπαϊκές εταιρικές σχέσεις προσχώρησης, στις οποίες προσδιορίζονται με σαφήνεια τόσο οι συγκεκριμένοι στόχοι, οι επιθυμητές προς υλοποίηση μεταρρυθμίσεις από τις χώρες οι οποίες έχουν κριθεί ως υποψήφιες ή είναι εν δυνάμει υποψήφιες για προσχώρηση⁵⁶.

Ένα σημαντικό στοιχείο της διαδικασίας προσχώρησης, είναι η οικονομική συνδρομή την οποία παρέχει η ΕΕ στις υπό ένταξη χώρες, και που αποτελεί καίρια πτυχή της προ ενταξιακής στρατηγικής.

Οι διαπραγματεύσεις προσχώρησης οι οποίες αποτελούν ιδιαιτέρως κρίσιμο στάδιο στην διαδικασία προσχώρησης, αφορούν τις προϋποθέσεις και την υιοθέτηση, υλοποίηση και εφαρμογή σε συγκεκριμένο χρονικό πλαίσιο, των κανόνων της ΕΕ.

Πρόκειται για τους κανόνες (acquis) που αφορούν το κοινοτικό «κεκτημένο» και για τους οποίους δεν υπάρχει δυνατότητα καμίας διαπραγμάτευσης εκ μέρους της υπό ένταξη χώρας. Για τις υποψήφιες χώρες, οι κανόνες σχετικά με το κοινοτικό κεκτημένο, αποτελούν μια συμφωνία με την ΕΕ σχετικά με τον τρόπο και το χρόνο στον οποίο θα υιοθετήσουν και θα εφαρμόσουν στο εσωτερικό τους, τους κοινοτικούς κανόνες και τις διαδικασίες.

Είναι ιδιαιτέρως κρίσιμο, για την Ευρωπαϊκή Ένωση, να έχει σειρά εγγυήσεων για τον χρόνο υλοποίησης αυτών των κανόνων καθώς και για την αποτελεσματικότητα με την οποία οι υποψήφιες χώρες προτίθενται και εγγυώνται ότι θα εφαρμόσουν τους κανόνες αυτούς.

⁵⁶

[http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/7/25/03/index.tkl?lang=gr&s=1&e=10\[28/2/2017\]](http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/7/25/03/index.tkl?lang=gr&s=1&e=10[28/2/2017])

Οι διαπραγματεύσεις πραγματοποιούνται με κάθε υποψήφια χώρα σε ατομική βάση, ενώ ο ρυθμός τους εξαρτάται από την πρόοδο που κάθε χώρα επιτυγχάνει σχετικά με την εκπλήρωση των σχετικών απαιτήσεων. Κάποιες από τις απαιτήσεις αυτές, απαιτούν μάλιστα σημαντικές και συχνά δυσχερείς μεταβολές των πολιτικών και των οικονομικών δομών μιας χώρας⁵⁷.

Οι διαπραγματεύσεις προσχώρησης, διεξάγονται μεταξύ των υποψήφιων διαπραγματεύσεων πραγματοποιούνται σε επίπεδο υπουργών, δηλαδή των μόνιμων αντιπροσώπων των κρατών μελών. Ως βάση για την εκκίνηση της τεχνικής διαδικασίας διαπραγμάτευσης, η Επιτροπή καταρτίζει μία αναλυτική έκθεση για κάθε χώρα, ενώ οι εκθέσεις αυτές υποβάλλονται στο Συμβούλιο⁵⁸.

Η υποψήφια χώρα υποβάλλει μια διαπραγματευτική θέση, στη βάση της οποίας, και μετά από πρόταση της Επιτροπής, το Συμβούλιο εκδίδει μια κοινή θέση της ΕΕ που επιτρέπει την έναρξη των διαπραγματεύσεων. Από τη στιγμή που η ΕΕ συμφωνήσει σχετικά με μια κοινή θέση για κάθε κεφάλαιο του κοινοτικού κεκτημένου, και παράλληλα η υποψήφια χώρα δεχτεί την κοινή θέση της ΕΕ, ολοκληρώνονται προσωρινά οι διαπραγματεύσεις για το εν λόγω κεφάλαιο ενώ θεωρείται ότι έχει επιτευχθεί τελική συμφωνία και κάθε κεφάλαιο ολοκληρώνεται οριστικά μόνο με την περάτωση του συνόλου της διαδικασίας διαπραγματεύσεων.

Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, είναι σημαντικός στις διαδικασίες προσχώρησης των κρατών. Το Κοινοβούλιο συμμετέχει πλήρως στη διαδικασία σταθεροποίησης και σύνδεσης, καθώς η έγκρισή του είναι απαραίτητη για την σύναψη όλων των ΣΣΣ (άρθρο 218 παράγραφος 6 της ΣΛΕΕ). Το Κοινοβούλιο πρέπει επίσης να εγκρίνει οποιαδήποτε νέα προσχώρηση στην ΕΕ (άρθρο 49 της ΣΛΕΕ). Πέραν τούτου, μέσω των δημοσιονομικών εξουσιών του έχει άμεση επιρροή

57

http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/3/7/3/2/index.tkl?term=%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%B1%CF%81%CF%81%CF%85%CE%B8%CE%BC%CE%B9%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82&s=1&e=20&pos=8 [28/2/2017]

⁵⁸ Βλέπε παρ. 55

στα ποσά που διατίθενται στο Μηχανισμό Προενταξιακής Βοήθειας (ΜΠΒ)⁵⁹. Η Επιτροπή των Εξωτερικών Υποθέσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, η οποία ορίζει μόνιμους εισηγητές για όλες τις υποψήφιες και εν δυνάμει υποψήφιες για ένταξη χώρες, διεξάγει τακτικές ανταλλαγές απόψεων με τον Επίτροπο για τη Διεύρυνση, υψηλόβαθμους εκπροσώπους κυβερνήσεων, εμπειρογνώμονες και παράγοντες της κοινωνίας των πολιτών.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο διατυπώνει τις απόψεις του, οι οποίες έχουν συχνά σημαντικό αντίκτυπο επί της διαδικασίας, με τη μορφή ετήσιων ψηφισμάτων με τα οποία απαντά στις πλέον πρόσφατες εκθέσεις της Επιτροπής σχετικά με τις υποψήφιες και τις εν δυνάμει υποψήφιες χώρες. Μια ακόμα σημαντική επισήμανση είναι ότι το Κοινοβούλιο διατηρεί τακτικές διμερείς σχέσεις με τα κοινοβούλια των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων μέσω των αντιπροσωπειών του, οι οποίες συζητούν με τους ομολόγους τους θέματα σχετικά με την ΣΣΣ και τη διαδικασία ένταξης στην ΕΕ⁶⁰.

Ωστόσο πρέπει να σημειωθεί ότι από μια σειρά ακαδημαϊκών έχουν υποστηρίξει ότι υπάρχει μια «κούραση διεύρυνσης» και έχουν αναπτύξει ρητορική για το μέγιστο εύρος, όπως επίσης και για τα όρια που θα μπορούσε να αποκτήσει η Ευρωπαϊκή Ένωση⁶¹⁶²⁶³.

⁵⁹ [http://ec.europa.eu/regional_policy/el/policy/what/glossary/i/ipa/\[28/2/2017\]](http://ec.europa.eu/regional_policy/el/policy/what/glossary/i/ipa/[28/2/2017])

⁶⁰ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A8-2017-0023+0+DOC+XML+V0//EL>

⁶¹ Milenko Petrovic, Investigating the Limits of EU Eastern Enlargement: politics, geography or 'absorption capacity'?, *Paper prepared for the ECPR Fifth Pan-European Conference Porto, 24-26 June 2010*

⁶² Joan DeBardeleben, (2013) *The End of the Cold War, EU Enlargement and the EU-Russian Relationship*. Invited contribution to *The Crisis of EU Enlargement*, LSE Ideas Special Report. London: London School of Economics, p 45-51

⁶³ http://www.debatingeurope.eu/focus/infobox-arguments-for-and-against-eu-enlargement/#.WL-5PW_yiJC [28/2/2017]

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΟΙ ΔΙΕΥΡΥΝΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

3.1 Η Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη (ΚΑΕ) σε αναζήτηση ένταξης: ιστορικά διλήμματα για τις χώρες αυτές και για την Κοινότητα

Δέκα χρόνια μετά τις αποφάσεις της Κοπεγχάγης το 1993 που όρισαν τα κριτήρια επιλεξιμότητας, η Ευρωπαϊκή Ένωση, τον Δεκέμβριο του 2002, με τη Σύνοδο της Κοπεγχάγης κλείνει τον πρώτο κύκλο της διεύρυνσης σε δέκα χώρες, οκτώ της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης (ΚΑΕ) και δύο μεσογειακές. Επρόκειτο για μια διαδικασία ορόσημο, η οποία χρειάστηκε δέκα χρόνια προκειμένου να διαμορφωθεί η πολιτική της διεύρυνσης και να προετοιμαστούν οι δέκα αυτές χώρες για το μεγάλο βήμα της ενσωμάτωσης.

Για τα περισσότερα από τα κράτη της Ευρώπης, τα οποία προήλθαν από το τέλος του κομμουνισμού στην Ανατολή και από τον διαμελισμό της πρώην ΕΣΣΔ, η αρχή της δεκαετίας του 1990, αποτέλεσε ορόσημο και σημαδεύτηκε από την απόφασή τους να εντάξουν το μέλλον και την προοπτική τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση⁶⁴

Επρόκειτο για έθνη τα οποία μόλις είχαν ανακτήσει την κυριαρχία τους, συνεπώς αναζητούσαν κατά κύριο λόγο να σταθεροποιήσουν τη δημοκρατία η οποία ήταν ακόμη εύθραυστη στο εσωτερικό τους, αλλά και να αναπτύξουν και τις οικονομίες τους οι οποίες ήταν σχεδόν διαλυμένες μετά από μια μακρά περίοδο

⁶⁴ Χριστοδουλίδης Θ. (2001), *Από την Ευρωπαϊκή Ιδέα στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Αθήνα :εκδ. Σιδέρη, σελ. 178-189

κολεκτιβοποίησης

Είναι προφανές ότι το βασικότερο χαρακτηριστική αυτής της πρώτης μετά την κατάρρευση κρίσιμης δεκαετίας, ήταν ένα προεξέχον αίσθημα ανασφάλειας από το οποίο διακατέχονταν οι λαοί και οι κυβερνήσεις των χωρών ΚΑΕ. Η κατάρρευση του Συμφώνου της Βαρσοβίας εξάλλου, στο οποίο τα κράτη αυτά ανήκαν, καθώς και η αντικειμενική πραγματικότητα ότι υπήρχαν σχεδόν άλυτα προβλήματα για την ένταξή τους στο ΝΑΤΟ, παρόλο που το επιθυμούσαν, ενίσχυσε προοδευτικά αυτό το αίσθημα ανασφάλειας, οδηγώντας τα κράτη αυτά, να χτυπήσουν την πόρτα της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁶⁵.

Επρόκειτο σε εκείνη την χρονική περίοδο για ένα θεσμό, που αποτελούσε έναν τρόπο επίλυσης των σοβαρών προβλημάτων που αντιμετώπιζαν τα κράτη της Ανατολικής Ευρώπης εκείνη τη στιγμή και μια ευκαιρία να απαλλαγούν από την προϊούσα αβεβαιότητα στην οποία είχαν περιέλθει, και που παράλληλα είχε επιτρέψει στη Δυτική Ευρώπη να εξασφαλίσει αδιαμφισβήτητα την οικονομική της πρόοδο.

Το βασικό πρόταγμα για τα κράτη της Ανατολικής Ευρώπης εκείνη λοιπόν την χρονική περίοδο, δηλαδή η μετάβαση στην οικονομία της αγοράς και η αποτελεσματική αντιμετώπιση της οικονομικής τους καθυστέρησης. Ήταν προφανές ότι μόνο η Ευρωπαϊκή Ένωση ήταν σε θέση να επιλύσει τα παραπάνω ζητήματα σύνδεση με την ΕΕ έμοιαζε για τις χώρες αυτές μονόδρομος⁶⁶. Αυτό που μπορούσε να προσφέρει το ΝΑΤΟ σε εκείνη την περίοδο ήταν μια εγγύηση ασφάλειας κάτι ιδιαίτερα σημαντικό για τις χώρες αυτές, ώστε να μπορέσουν να απαλλαγούν από την αβεβαιότητα αναφορικά με τα ζητήματα ασφαλεία τους. Όμως η μετάβαση στις

⁶⁵ Σακελαρόπουλος Σ., (2008), *Η μετάβαση στην Ευρώπη των 27 στο Ευρωπαϊκή Ένωση την αυγή της τρίτης χιλιετίας, Θεσμοί, Οργάνωση και Πολιτικές*, Πάτρα: Ε.Α.Π., σελ. 86-89

⁶⁶ Χίου- Μανιατόπουλου Θ. *Η Ευρωπαϊκή προοπτική των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης*, Αθήνα: εκ. Αναστασίου, σελ. 12

διαδικασίες της αγοράς έμοιαζε και ήταν ένα πρόβλημα περισσότερο επείγον⁶⁷.

Θα ήταν αδιανόητο ωστόσο, το πέρασμα, σε ένα πεδίο ελεύθερης αγοράς και ανταγωνισμού, χωρίς την εμπέδωση σε ουσιαστικό βαθμό της δημοκρατίας στις νέες υποψήφιας προς ένταξη χώρες. Επρόκειτο για ένα εγχείρημα σαφώς δύσκολο, καθώς πρόκειται για μια προϋπόθεση η οποία αφορά μεγέθη μη μετρήσιμα, κάνοντας την προσπάθεια, ακόμη πιο δύσκολη⁶⁸.

Με την προσχώρηση των χωρών αυτών στην Ευρωπαϊκή Ένωση, δεν θα γινόταν απλώς μια προσπάθεια για την ανόρθωση των καταποντισμένων οικονομιών τους, αλλά πολύ περισσότερο από αυτό μια ριζική αλλαγή στα συστήματα αξιών τους. Συνεπώς, η εμπέδωση των αρχών δημοκρατίας, της δικαιοπολιτείας και της ελευθερίας, σε έναν χώρο που λειτούργησε χωρίς τις αξίες αυτές επί μακρόν, ήταν και εξακολουθεί να είναι ο στόχος αλλά και η προϋπόθεση για την επιτυχία του εγχειρήματος της ένωσής του, με την Ευρώπη⁶⁹.

Όμως, δεν ήταν μόνο για τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης τεράστια και συνάμα καθοριστικά⁷⁰ για την επιτυχημένη ενσωμάτωση τα προβλήματα των υπό ένταξη χωρών, αλλά και για την Ένωση η οποία έπρεπε να προετοιμαστεί παράλληλα για την εισδοχή των νέων μελών.

Έτσι η Ευρωπαϊκή Ένωση, ενόψει αυτών των αλλαγών, βρέθηκε από την πλευρά της μπροστά σε μια σειρά ιστορικών διλημάτων και επιλογών, με επιτακτική την ανάγκη να προσαρμοστεί στο νεότευκτο περιβάλλον της ενωμένης Ευρώπης που είχε δημιουργηθεί, εξαιτίας επίσης και της ένωσης το 1990 της

⁶⁷ Λυμπερόπουλος Κ. (2005), *Η αρπαγή της Ευρώπης, η Ευρώπη στη σκιά της Πλανητικής Αυτοκρατορίας*, Αθήνα :Παπαζήσης, σελ 150

⁶⁸ Cameron, D., (2004) *The Challenges of EU Accession for Post-Communist Europe*, *Center for European Studies, Working Paper Series, 60*, p. 4

⁶⁹ Lazea, D., (2010) *EU Enlargement towards Central and Eastern Europe: A Social Constructivist Approach*, Bucharest: New Europe College, Institute for Advanced Study, p4-5

⁷⁰ Reijnders T. (2015) *How big is the impact of joining the EU for former communist countries?*, p. 11

Γερμανίας.

Στη διάρκεια αυτών των κοσμογονικών για την Ευρώπη αλλαγών και ανακατατάξεων, η Κοινότητα, είχε αναλάβει στο πλαίσιο της Συνθήκης του Maastricht μια διαδικασία εμβάθυνσης⁷¹. Συνεπώς σε εκείνη την περίοδο, εργαζόταν σχεδόν αποκλειστικά αφενός για την προώθηση της πολιτικής ένωσης, σε επίπεδο κυρίως κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας κι αφετέρου για την οικονομική και νομισματική της ένωση.

Έτσι οι τεκτονικές αλλαγές, στο ανατολικό τμήμα της Ευρώπης, την αιφνιδίασαν, ενώ η ταχύτητα με την οποία πραγματοποιήθηκε το πέρασμα των χωρών αυτών από τα ολοκληρωτικά καθεστάτα σε καθεστάτα δημοκρατίας, έθεσαν την ΕΕ μπροστά σε προκλήσεις και ιστορικά διλήμματα, στα οποία έπρεπε να απαντήσουν δρώντας προσεκτικά και με προσεκτική επεξεργασία. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο πρόεδρος της Επιτροπής σε εκείνη την περίοδο, Jacques Delors δήλωσε πως: «Είναι τα γεγονότα που τρέχουν με ταχείς ρυθμούς, και όχι η Ευρώπη που δεν κινείται αρκετά γρήγορα»⁷². Το πρόβλημα για την Ευρωπαϊκή Ένωση ήταν συνεπώς πολύ μεγάλο. Αναμφίβολα θεωρούσε ότι κάθε ευρωπαϊκό κράτος το οποίο επιτυγχάνει να συνδυάσει την δημοκρατία σε πολιτικό επίπεδο και την οικονομία της αγοράς, μπορεί να ενταχθεί στους κόλπους της, ωστόσο θα έπρεπε να προχωρήσει σε αυτή την προοπτική ένταξης των κρατών της Ανατολικής Ευρώπης μόνο μέσα από όρους, προϋποθέσεις και προθεσμίες⁷³.

Ας μην ξεχνάμε ότι η Ευρώπη των Δώδεκα που ήταν στις αρχές του 1990, η

⁷¹ http://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/deepening_european_integration.html?locale=el

⁷² Χίος- Μανιατοπούλος Θ. (1997), *Η ευρωπαϊκή προοπτική των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης*, Αθήνα :εκδόσεις Ε. Α. Αναστασίου, σελ 15

⁷³ Joan DeBardeleben, (2013) *The End of the Cold War, EU Enlargement and the EU-Russian Relationship. Invited contribution to The Crisis of EU Enlargement, LSE Ideas Special Report*. London: London School of Economics. , p 45-52

Κοινότητα, βρισκόταν μέσα σε ένα πλαίσιο αυξανόμενων δεικτών ανεργίας, οικονομικής δυσπραγίας, και υποβαθμισμένων δημόσιων οικονομικών, πράγμα που σημαίνει ότι δεν διέθετε αντικειμενικά τα απαιτούμενα οικονομικά μέσα τα οποία θα της επέτρεπαν να εντάξει στο οικονομικό της σύστημα, οικονομίες τόσο ασταθείς όσο εκείνες των υποψηφίων χωρών της Ανατολικής Ευρώπης και να τις χρηματοδοτήσει με τα απαραίτητα κεφάλαια, όπως έγινε στις προηγούμενες διευρύνσεις με την περίπτωση της Ιρλανδίας, της Ελλάδας, της Ισπανίας και της Πορτογαλίας.

Επιπλέον, καμιά από τις χώρες αυτές της Ανατολικής Ευρώπης, δεν θα μπορούσε εύκολα να ακολουθήσει τις κοινές ευρωπαϊκές πολιτικές καθώς αντιμετώπιζαν πολύ μεγάλα διαρθρωτικά προβλήματα στο εσωτερικό τους, με ανυπέρβλητες δυσκολίες στον γεωργικό τομέα, με σχεδόν μηδενική ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεών τους οι οποίες βρίσκονταν υπό διάρθρωση, των ημερομισθίων τους και του βιοτικού τους επιπέδου που απείχε κατά πολύ από τον μέσο όρο των χωρών της Ευρώπης⁷⁴⁷⁵.

Τέλος μια ακόμη διαδικασία διεύρυνσης, μετά την διεύρυνση που είχε προηγηθεί για την Αυστρία, τη Φινλανδία και τη Νορβηγία, που είχε ανεβάσει την 1^η Ιανουαρίου του 1995 τον αριθμό των κρατών μελών σε δεκαπέντε, θα δημιουργούσε επιπλέον και αρκετά προβλήματα στη λειτουργία των θεσμών στην Ένωση, με ορατό τον κίνδυνο να οδηγηθεί σε εσωτερική ρήξη, την ώρα μάλιστα που είχε αναλάβει μια νέα διαδικασία εμβάθυνσης στο πλαίσιο της Συνθήκης του Maastricht⁷⁶.

⁷⁴ Gaillard Jean- Michel – Rowley Anthony (2003), *Ιστορία της ευρωπαϊκής Ηπείρου, από το 1850 έως τα τέλη του 20ου αιώνα*, Αθήνα: εκδ. Σιδέρης, σελ 615

⁷⁵ Levitz P. & Grigore Pop-Eleches, (2010), Why No Backsliding? The EU's Impact on Democracy and Governance Before and After Accession, *Comparative Political Studies*, 43(4), p 1-3

⁷⁶ Gaillard Jean- Michel – Rowley Anthony (2003), *Ιστορία της ευρωπαϊκής Ηπείρου, από το 1850 έως τα τέλη του 20ου αιώνα*, Αθήνα: εκδ. Σιδέρης, σελ 618

3.3. Η πολιτική απόφαση για την πέμπτη διεύρυνση

Η πολιτική απόφαση στα πλαίσια της Κοινότητας για την ένταξη των χωρών της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης, ακολουθήθηκε από έντονο προβληματισμό και σκεπτικισμό⁷⁷. Από τη μια πλευρά, η συγκεκριμένη διεύρυνση είχε τεράστια σημασία, καθώς δινόταν για πρώτη φορά, στην ευρωπαϊκή ήπειρο, η ιστορική δυνατότητα να ενωθεί στη βάση κοινών αρχών και θεσμών, από την άλλη ωστόσο μια διεύρυνση χωρίς προθεσμίες και όρους, θα μπορούσε να θέσει σε σοβαρό κίνδυνο το ευρωπαϊκό οικοδόμημα στο σύνολό του.

Η διεύρυνση προς τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, όπως επίσης και η προσχώρηση της Μάλτας και της Κύπρου ήταν ωστόσο αναπόφευκτες. Αυτό γιατί, επρόκειτο για ευρωπαϊκές χώρες, οι οποίες συνεπώς και βάσει της Συνθήκης της Ρώμης, (άρθρο 237 της Συνθήκης της Ρώμης και Συνθήκη Maastricht), είχαν το δικαίωμα να αιτηθούν την είσοδό τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Επιπλέον, ο εκδημοκρατισμός και η οικονομική τους βελτίωση και σταθεροποίηση είχαν ιδιαίτερα μεγάλη σημασία για την Ευρώπη, και για λόγους αρχής αλλά κυρίως λόγω συμφερόντων στο οικονομικό, πολιτικό και στρατηγικό επίπεδο⁷⁸. Έτσι μια υποθετική απόρριψη του ενταξιακού αιτήματος των χωρών της

⁷⁷ G. Vahengen speech Member of the European Commission responsible for Enlargement , Debate on EU enlargement in the European Parliament Stratsburg 2001 at www.europarl.europa.eu/enlargement.../ep_role_en.htm

⁷⁸ Telo Mario, 7/12/96, Η διεύρυνση και η μελλοντική “Μεγάλη Ευρώπη”: θα κατορθώσουμε να συνυπάρξουμε σε μια Ευρώπη των 30;, *Σύγχρονα Θέματα, τριμηνιαία έκδοση επιστημονικού προβληματισμού και παιδείας*, τεύχος 60-61, σελ 97

Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, θα σήμαινε με αυξημένη πιθανότητα, αστάθεια στα ευρωπαϊκά σύνορα, ένταση των διενέξεων, μαζική είσοδο μεταναστών στα κράτη-μέλη και απώλεια κεφαλαίων.

Αντίθετα, η ένταξη των εν λόγω χωρών στην ευρωπαϊκή ένωση φαίνεται ότι θα προσέδιδε μεγαλύτερα οφέλη, καθώς θα διασφάλιζε τη δημοκρατία και την ειρήνη στο εσωτερικό της Κοινότητας, ενώ η δημιουργία μιας κοινής αγοράς που θα ανερχόταν πλέον στα 400 εκατομμύρια ανθρώπους, θα μετέτρεπε την Ευρώπη σε έναν οικονομικό κολοσσό, ικανό να αναμετρηθεί με τις ΗΠΑ και την Ιαπωνία⁷⁹.

Εν' όψει αυτών των δεδομένων η Ευρωπαϊκή Ένωση ανέβαλε επί μακρόν μέχρι το 1993 τη σχετική συζήτηση για τη διεύρυνση, προωθώντας παράλληλα την ανάπτυξη και λειτουργία θεσμών πανευρωπαϊκής διάστασης και ειδικότερα⁸⁰:

1. Την διάσκεψη για την Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ευρώπη – ΔΑΣΕ (ΟΑΣΕ σήμερα - Οργανισμός για την Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ευρώπη).
2. Την υπογραφή το 1990, της «Χάρτας των Παρισίων για μια νέα Ευρώπη», με την οποία εγκαινιάστηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση μια νέα περίοδος διαλόγου και οικονομικής και πολιτικής συνεργασίας, από τα κράτη μέλη.
3. Το Συμβούλιο της Ευρώπης, επεκτείνεται διευρυνόμενο και προς της χώρες της ανατολικής και κεντρικής Ευρώπης ενώ το 1996 εισέρχεται σε αυτό και η Ρωσία.

Ωστόσο οι χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης, επέμεναν ζητώντας να ενσωματωθούν πληρέστερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η επιμονή των

⁷⁹ Telo Mario, 7/12/96, Η διεύρυνση και η μελλοντική “Μεγάλη Ευρώπη”: θα κατορθώσουμε να συνυπάρξουμε σε μια Ευρώπη των 30;; *Σύγχρονα Θέματα, τριμηνιαία έκδοση επιστημονικού προβληματισμού και παιδείας*, τεύχος 60-61, σελ 101

⁸⁰ Τζόκας Σπ. (2006), *Το Όραμα της Ενωμένης Ευρώπης, ιστορική διαδρομή και σύγχρονη πραγματικότητα*, Αθήνα :Θεμέλιο, σελ 241-243

πρώην κουμμουνιστικών χωρών της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης ενισχυόταν περαιτέρω και από την πίεση την οποία ασκούσαν οι Η.Π.Α, στην Ένωση για προώθηση της ενταξιακής διαδικασίας καθώς απέβλεπαν στην ενίσχυση του NATO έναντι της Ρωσίας⁸¹. Η ένταξή τους στους ευρωπαϊκούς θεσμούς, είχε αναδειχθεί ως μείζον ζήτημα και στόχος προτεραιότητας των προσπαθειών τους για μετάβαση στην οικονομία της αγοράς, στην διασφάλιση δημοκρατικών θεσμών και στην ενίσχυση παράλληλα της ασφάλειάς τους⁸².

Από το 1987 έως το 1996 13 συνολικά χώρες υπέβαλλαν αίτηση ένταξης (Ουγγαρία, Τσεχία, Σλοβακία, Εσθονία, Πολωνία, Λετονία, Λιθουανία, Σλοβενία, Μάλτα, Κύπρος, Ρουμανία, Βουλγαρία, και Τουρκία). Συνεπώς, αυτό που απέμενε, ήταν η ένωση να επικυρώσει ότι οι χώρες αυτές διέθεταν την απαιτούμενη «επιλεξιμότητα» (eligibility) των υποψήφιων χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης για πλήρη ένταξή τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Έπρεπε δηλαδή να λάβει τις απαιτούμενες αποφάσεις σχετικά με την ένταξη. Έτσι, το αίτημα των χωρών αυτών για πλήρη ένταξή τους έγινε αποδεκτό από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στην Κοπεγχάγη το 1993, και παράλληλα τέθηκαν οι όροι και οι προϋποθέσεις για την πλήρη ένταξή τους.

Πρόκειται για τα κριτήρια (γνωστά ως κριτήρια της Κοπεγχάγης) τα οποία πρέπει έκτοτε να πληρούνται από τα υπό προσχώρηση κράτη, για την εισδοχή τους, ενώ ενισχύθηκαν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Μαδρίτης το 1995. Ειδικότερα, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης στις 22 Ιουνίου του 1993, προχώρησε στη λήψη μιας ιστορικής απόφασης, διακηρύσσοντας για πρώτη φορά στην ιστορία της ευρωπαϊκής ένωσης, ότι «πρέπει να δοθεί η δυνατότητα στις συνδεδεμένες χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης που το επιθυμούν, να γίνουν μέλη της Ένωσης».

Έτσι στο εν λόγω Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, θεσπίστηκαν τα κριτήρια που

⁸¹ Bache Ian, Stephen George, (2006) *Politics in the European Union*, Oxford University Press, p54

⁸² A. Moravcsik & M.A. Vachudova, *National Interests, State Power, and EU Enlargement*, *East European Politics and Societies*, Harvard press, 17(1), p 42–57

όφειλαν οι υποψήφιοι για ένταξη χώρες να εκπληρώσουν, προκειμένου να εγκριθεί το αίτημά τους και να προχωρήσουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Πρόκειται για τα τρία κριτήρια της Κοπεγχάγης που προαναφέρθηκαν στο κεφάλαιο 1.2 . Με βάση τις συστάσεις της Επιτροπής και των σχετικών γνωμοδοτήσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, οι Σύνοδοι των Ευρωπαϊκών Συμβουλίων του Λουξεμβούργου, το 1997⁸³, και του Ελσίνκι, το 1999⁸⁴, αποφάσισαν να γίνει η έναρξη του σταδίου των διαπραγματεύσεων με τις δέκα χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης, κι επιπλέον με την Μάλτα και την Κύπρο.

Ειδικότερα, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λουξεμβούργου στις 12 και 13 Δεκεμβρίου 1997 ξεκίνησε την διαδικασία διεύρυνσης, στην οποία κάθε υποψήφιο μέλος θα προχωρούσε με τους δικούς του ρυθμούς ανάλογα με τον βαθμό προετοιμασίας του. Για την προετοιμασία των προαπαιτούμενων διαδικασιών της ένταξής τους οι υποψήφιοι χώρες υπέγραψαν σε πρώτο στάδιο τη Συμφωνία Ευρώπης (Europe Agreements signed by the EU and the CEECs ή «Association agreements») ή τη Συμφωνία Σύνδεσης (Association Agreement, Τουρκία, Κύπρος και Μάλτα).

Οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις με τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης ξεκίνησαν στις 31 Μαρτίου 1998 με χώρες οι οποίες κρίθηκε πως ήταν καλύτερα προετοιμασμένες δηλαδή την Κύπρο, Ουγγαρία, Τσεχία, Εσθονία, Πολωνία, και Σλοβενία, ενώ στη συνέχεια στις 15 Φεβρουαρίου 2000 με όλες τις υπόλοιπες χώρες, πλην της Τουρκίας.

Οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις στηρίχθηκαν κατά βάση, στην αρχή της διαφοροποίησης (differentiation), δηλαδή ότι κάθε υποψήφια προς ένταξη χώρα, προχωρά με τους δικούς της ρυθμούς σύμφωνα με το απαιτούμενο επίπεδο προετοιμασίας για πλήρη ένταξη. Συνεπώς, η διάρκεια των ενταξιακών διαπραγματεύσεων, δεν ήταν ίδια για όλες τις χώρες και διαφοροποιούνταν, ανάλογα

⁸³ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=URISERV%3Ac11318> [28/2/2017]

⁸⁴ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX:32000D0354> [28/2/2017]

με την πρόοδο την οποία επιτύγχανε η κάθε χώρα.

Στη συνέχεια, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης το 2002⁸⁵ έκρινε ότι οι δέκα από τις δεκατρείς υποψηφιότητες πράγματι είχαν κάνει προόδους στην ενταξιακή τους πορεία και ικανοποιούσαν τα κριτήρια ένταξης. Η Συνθήκη προσχώρησης των δέκα νέων κρατών μελών υπογράφηκε στις 16 Απριλίου 2003 στην Αθήνα. Όπως αναφέρεται στο κείμενο εργασίας Προτεραιότητες της Ελληνικής Προεδρίας για τα Δυτικά Βαλκάνια «Στη βάση των επιτυχιών της ΔΣΣ, έχει ιδιαίτερη σημασία στην παρούσα συγκυρία να ενισχυθεί ο ρόλος της στην προώθηση της προσέγγισης και της ενσωμάτωσης των χωρών αυτών στην ΕΕ, καθησυχάζοντας έτσι τους λαούς της περιοχής ότι η ΕΕ παραμένει πιστή στη δέσμευσή της για τελική πλήρη ένταξη των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων στην Ένωση. Η ΕΕ πρέπει να επιβεβαιώσει πανηγυρικά ότι δε θα χρειαστεί επιπρόσθετο ενδιάμεσο συνολικό συμβατικό πλαίσιο ή συμφωνία για κάθε χώρα που εντάσσεται στη ΔΣΣ ανάμεσα στην επιτυχή εφαρμογή των ΣΣΣ και την ένταξή της στην ΕΕ»⁸⁶. Ακολούθως αφού ολοκληρώθηκαν οι διαδικασίες επικύρωσης της Συνθήκης, Μάιο του 2004 οκτώ κράτη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, έγιναν μέλη της Ένωσης και συγκεκριμένα, η Τσεχία, η Ουγγαρία, η Σλοβακία, η Πολωνία, η Λιθουανία, η Εσθονία, η Λετονία και η Σλοβενία καθώς και η Κύπρος και η Μάλτα.

Η Βουλγαρία και η Ρουμανία, δεν κρίθηκαν ότι ήταν έτοιμες το 2004, και εντάχθηκαν τρία χρόνια αργότερα στην Ένωση, δηλαδή το 2007, παρόλα αυτά καθώς διαπιστώθηκε από την Επιτροπή ότι δεν είχε επιτευχθεί σημαντική πρόοδος σε κάποιους τομείς όπως η δικαστική λειτουργία, τέθηκαν επιπρόσθετοι περιορισμοί στη Βουλγαρία και τη Ρουμανία, ιδίως όσον αφορούσε τα κεφάλαια χρηματοδοτήσεων από την Ένωση, και έως της πλήρους συμμόρφωσής τους με τα απαιτούμενα επίπεδα προόδου στους τομείς αυτούς στους οποίους ακόμα υστερούσαν.

⁸⁵ http://europa.eu/rapid/press-release_DOC-02-15_el.htm [28/2/2017]

⁸⁶ <http://www.eu2003.gr//gr/articles/2003/1/13/1487/> [28/2/2017]

Είναι γεγονός ότι η υστέρηση ανάπτυξης της πλειοψηφίας σχεδόν των υποψήφιας προς ένταξη κρατών της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης απασχολούσε και προβλημάτιζε ιδιαίτερος τα κράτη μέλη της Κοινότητας, ιδίως μερικά από τα παλαιότερα. Έτσι, προκειμένου να εξασφαλιστεί ότι η επιχειρούμενη διεύρυνση, δεν θα υπονόμει, τα επιτεύγματα σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο, τα οποία κατακτήθηκαν μετά από δουλειά σαράντα ετών από τις απαρχές της Ένωσης έως τότε, οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις ήταν ιδιαίτερος λεπτομερειακές και ενδεδειγμένες σε μια σειρά κρίσιμων τομέων και ιδίως στους κάτωθι νευραλγικούς για την ένωση τομείς :

- μεταρρύθμιση συστήματος απονομής δικαιοσύνης και αστυνομικών αρχών και καταπολέμησης διαφθοράς,
- απελευθέρωση αγροτικού και οικονομικού τομέα,
- καταπολέμησης οργανωμένου και οικονομικού εγκλήματος,
- εφαρμογή της κοινοτικής νομοθεσίας για την ασφάλεια των τροφίμων,
- καταπολέμηση διακίνησης ναρκωτικών και αντιμετώπιση σεξουαλικής εκμετάλλευσης,
- προστασία των μειονοτήτων και των δικαιωμάτων των παιδιών και
- βελτίωση και προστασία του περιβάλλοντος, διαχείριση των αποβλήτων και ανάπτυξη έργων ασφάλειας των σταθμών πυρηνικής ενέργειας.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, θέλοντας στα πλαίσια της προενταξιακής στρατηγικής, να στηρίζει την προσπάθεια των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, να ενστερνιστούν και να υιοθετήσουν το κοινοτικό δίκαιο τις ενίσχυσε οικονομικά. Έτσι δημιούργησε μια σειρά χρηματοδοτικών εργαλείων και προγραμμάτων όπως το Ispa-Instrument for Structural Policies for Pre-Accession⁸⁷, το Phare- Poland and Hungary Assistance for the Restructuring of the Economy και το Sapard- Special accession programme for agriculture and rural development⁸⁸.

⁸⁷ http://ec.europa.eu/enlargement/policy/glossary/terms/ispa_en.htm[28/2/2017]

⁸⁸ http://ec.europa.eu/agriculture/external/enlarge/back/index_en.htm[28/2/2017]

Είναι χαρακτηριστικό ότι την περίοδο 2004- 2006 δαπανήθηκαν περισσότερο από 40 δις Ευρώ για γεωργικές επιδοτήσεις, υποδομές, δημόσια διοίκηση, ενίσχυση περιφερειών, πυρηνική ασφάλεια και για τους τομείς έρευνας, εκπαίδευσης και πολιτισμού .

Τα νέα κράτη μέλη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, συνέχισαν και μετά την πλήρη ένταξή τους να επωφελούνται από τα προενταξιακά χρηματοδοτικά προγράμματα, στα πλαίσια έγκρισης προτάσεων χρηματοδότησης οι οποίες είχαν υποβληθεί πριν το 2004, ενώ επίσης συμμετείχαν και στα Διαρθρωτικά Ταμεία καθώς και στο Ταμείο Συνοχής.

Οι διευρύνσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 2004 και 2007 (πέμπτη και έκτη κατά σειρά) με την προσχώρηση των κρατών της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης ήταν η μεγαλύτερη σε αριθμό κρατών, πληθυσμό και έκταση διεύρυνση, όχι όμως και η μεγαλύτερη και με όρους Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ), κι αυτό λόγω της οικονομικής δυσχέρειας της πλειοψηφίας των νέων κρατών μελών. Από την άλλη, κι ενώ βέβαια το οικονομικό κόστος, της διεύρυνσης αυτής ήταν σημαντικό για την Κοινότητα, δεν μπορεί να παραγνωρισθεί ότι προέκυψαν και μια σειρά σπουδαία οφέλη.

Με την Ένωση να αριθμεί πλέον 28 μέλη, σε ολόκληρη σχεδόν την ευρωπαϊκή ήπειρο, τέθηκαν οι βάσεις σταθερότητας και ειρήνης. Επίσης, ευνοήθηκε και η οικονομική και εμπορική ανάπτυξη εξαιτίας της επέκτασης της ενιαίας αγοράς. Επίσης ενισχύθηκε σημαντικά, η διεθνής παρουσία της Κοινότητας, κυρίως δε στον τομέα των εμπορικών διαπραγματεύσεων.

Μια σημαντική επίσης θετική εξέλιξη για την Κοινότητα, λόγω των διευρύνσεων του 2004 και 2007, ήταν ότι ενισχύθηκε η ετερότητα στο εσωτερικό της Ένωσης και δόθηκε η δυνατότητα για συνύπαρξη χωρών οι οποίες έχουν διαφορετικά πολιτικά συστήματα, διαφορετική κουλτούρα και πολιτισμικές ταυτότητες, διαφορετικές θρησκευτικές πεποιθήσεις, διαφορετικές ιστορικές

παραδόσεις και διαφορές συχνά εθνικού χαρακτήρα, όπως για παράδειγμα η σύγκρουση στο παρελθόν της Κροατίας με τη Σερβία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΤΑ ΔΥΤΙΚΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ ΣΕ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΕΝΤΑΞΗΣ

4.1. Η περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων – Γεωπολιτική θέση

Η περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων, περιλαμβάνει τις χώρες της πρώην Γιουγκοσλαβίας δηλαδή την Σερβία και Μαυροβούνιο, την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (ΠΓΔΜ), τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, την Κροατία και Σλοβενία και την Αλβανία.

Ο διαχωρισμός των Βαλκανίων σε Ανατολικό και Δυτικό τμήμα δεν βασίζεται σε κριτήρια ιστορικού ή πολιτισμικού χαρακτήρα. Η διαίρεση της περιοχής των Βαλκανίων έχει κατά κύριο λόγο, πολιτικό περιεχόμενο, αφού το μόνο χαρακτηριστικό το οποίο έχουν κοινό τα κράτη στη Δυτική Βαλκανική, είναι η υστέρηση, σε σημαντικό μάλιστα βαθμό μεταρρυθμίσεων σε οικονομικό και πολιτικό επίπεδο⁸⁹.

Η περιοχή της Δυτικής Βαλκανικής, έχει μια ιστορία η οποία είναι ιδιαίτερη. Ένα πλέγμα αλυσιδωτών και συνεχών κρίσεων, είχαν ως αποτέλεσμα τον αφανισμό, πολλών ανθρώπων και τον ξεριζωμό εκατομμυρίων άλλων από τα σπίτια και τη γη τους, καθώς επίσης και την ολοκληρωτική καταστροφή μεγάλου μέρους των υποδομών της καθώς και των μέσων παραγωγής της, γεγονός κρίσιμα, που συντέλεσαν σε μια οπισθοδρόμηση των κρατών της δυτικής Βαλκανικής και της σημαντικής υστέρησής τους σε επίπεδο ανάπτυξης.

⁸⁹ Μπέλλου Φ. (2006), *Η Ευρωπαϊκή Ένωση στη Νοτιοανατολική Ευρώπη: από τη διαχείριση κρίσεων στην ενσωμάτωση στο . Ξενάκης-Μ. Τσινισιζέλης (επιμ.), Παγκόσμια Ευρώπη; Οι διεθνείς διαστάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Αθήνα :Εκδόσεις Σιδέρης, σελ 430.

Στη βάση των εξελίξεων αυτών, η επικρατούσα κατάσταση στην περιοχή της δυτικής βαλκανικής και της Νοτιοανατολικής Ευρώπης γενικότερα, χαρακτηρίζεται από προϊούσα πολιτική αστάθεια, οπισθοδρόμηση στην οικονομική ανάπτυξη και την ευημερία, ισχνές έως μηδενικές διμερείς και πολυμερείς συμφωνίες.

Απότοκο είναι να απαιτούνται πολλά κεφάλαια στην περίπτωση της διεύρυνσης προς τα κράτη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, κάτι που σε συνδυασμό με τον προβληματισμό της Δυτικής Ευρώπης, για μια ακόμη διεύρυνση επέτεινε την προβληματική εισδοχής για τις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων, κάνοντας το μέλλον τους, να διαγράφεται μάλλον αμφίβολο, αν όχι δυσοίωνα, σχετικά με την εν γένει πορεία τους αλλά και την ενταξιακή τους προοπτική.

Έχει υποστηριχθεί ότι λόγοι οικονομικής δυσπραγίας⁹⁰ και χαμηλού ή αρνητικού δείκτη ανάπτυξης,^{91 92} είναι η απόσταση των χωρών από ευρωπαϊκά κέντρα ανάπτυξης αλλά και ο κατακερματισμός της περιοχής, καθώς η περιοχή συντίθεται από αρκετές και σχετικά μικρές χώρες.

Ειδικότερα, κάποια από τα βασικά κοινά χαρακτηριστικά των δομών των κρατών της περιοχής, είναι μεταξύ άλλων^{93 94} αυξημένες περιφερειακές ανισότητες,

⁹⁰ <http://www.imf.org/external/pubs/ft/reo/2015/eur/eng/erei0315.htm>

⁹¹ Petrakos G., Economou D., (2002), The Spatial Aspects of Development in South-eastern Europe, Discussion Paper Series, 8 (3), σελ 6-30

⁹² Petrakos G., (2003), Peripheral European Transition: Performance, Structure and Trade Relations in the Balkan Region, South Eastern Europe Journal of Economics, 1, σελ 42-67

⁹³ PERE, E., & HASHORVA, A., (2012), WESTERN BALKANS' COUNTRIES IN FOCUS OF GLOBAL ECONOMIC CRISIS, The USV Annals of Economics and Public Administration, 12(15)

⁹⁴ Horváth, Gyula and Hajdú, Zoltán, (2011), Regional Transformation Process in the Western Balkan Countries, Pécs: Hungarian Academy of Sciences, Centre for Regional Studies, p 640

αύξηση επιδόσεων μητροπολιτικών περιοχών, ασυνέχειες στα σύνορα, που συμβάλλουν στις εξαιρετικά μειωμένες επιδόσεις των παραμεθόριων περιοχών, σημαντικές ελλείψεις του αστικού συστήματος, σε μικρομεσαίου μεγέθους πόλεις⁹⁵.

Εκτός από την δύσκολη γεωγραφική τοπογραφία, παράλληλα στην υστέρηση των χωρών αυτών συμβάλλουν και κάποιες άλλες συνθήκες οι οποίες είναι μεταξύ άλλων η έλλειψη προγενέστερης εμπειρίας τους, με τους θεσμούς της αγοράς, η χαμηλή ποιότητα των υποδομών, το μειωμένο επίπεδο της ανάπτυξης, οι συγκρούσεις σε περιφερειακό επίπεδο και η διάλυση των εθνικών κρατών. Υπ' αυτή την έννοια η γεωγραφική θέση σε συνάρτηση με τις συνθήκες αυτές, διαμορφώνουν σταδιακά μια χωροταξική διαίρεση στην Ευρώπη, στα πλαίσια της οποίας οι χώρες της δυτικής βαλκανικής, κατέχουν μάλλον τις τελευταίες κατά σειρά θέσεις⁹⁶⁹⁷.

⁹⁵ Petrakos G.,(2002), The Balkans in the New European Economic Space: Problems of adjustment and Policies of Development, *Eastern European Economics*, 40 (4),σελ 6-30

⁹⁶ Petrakos G.,(2002), The Balkans in the New European Economic Space: Problems of adjustment and Policies of Development, *Eastern European Economics*, 40 (4),σελ 6-30

⁹⁷ Peter Sanfey, Jakov Milatovic and Ana Kresic (/2016), How the Western Balkans can catch up, London: European Bank for Reconstruction and Development

4.2. Οι χώρες της Δυτικής Βαλκανικής στο επίκεντρο της πρόκλησης για την ΕΕ

Ήδη από τις αρχές της δεκαετία του 1990, η περιοχή της δυτικής βαλκανικής, αποτέλεσε για την Ευρωπαϊκή Ένωση, το πεδίο εφαρμογής μιας πολιτικής η οποία εξελισσόταν σταδιακά, αλλά καταδείκνυε παράλληλα την αδυναμία της να δώσει μια σαφή αναφορά και ένα στίγμα, σχετικά με τον χαρακτήρα αυτής της πολιτικής.

Οι χώρες της περιοχής αυτής, όπως ήδη προαναφέρθηκε, χαρακτηρίζονταν από πολλά και αντιφατικά δομικά στοιχεία. Εξάλλου πρόκειται για ένα κράμα κρατών τα οποία είναι αποτέλεσμα μετακομμουνιστικών πολιτικών καθεστώτων, εκ των οποίων, κάποια ενδιαφέρονταν πράγματι για την προοπτική μιας μελλοντικής ένταξής τους στην Ε.Ε, και άλλα ήταν νεοσύστατα κράτη τα οποία προέκυψαν μετά την διάλυση της Γιουγκοσλαβίας.

Επί μακρόν, η Ευρωπαϊκή Ένωση αντιμετώπισε μια δύσκολη και δαπανηρή, διαδικασία θήτευσης στη διαχείριση κρίσεων διεθνούς βεληνεκούς. Ωστόσο οδηγήθηκε, εκ των πραγμάτων στο συμπέρασμα ότι η εφαρμογή μιας πολιτικής προσανατολισμένης στη σταδιακή αλλά ουσιαστική ενσωμάτωση των κρατών της δυτικής βαλκανικής που αποτελεί μονόδρομο προκειμένου να επιτευχθεί πολιτική σταθερότητα και ανάπτυξη για τις χώρες αυτές.

Ακριβώς αυτό το συμπέρασμα αποτέλεσε τη βάση για την ανάπτυξη της ευρωπαϊκής πολιτική στην περιοχή, καθιστώντας την ΕΕ αναμφίβολα ως τον πλέον αξιόπιστο παράγοντα σταθερότητας και ανάπτυξης στην περιοχή⁹⁸. Έτσι με την

⁹⁸ The European future of the Western Balkans Thessaloniki@10 (2003-2013), EUISS — Ινστιτούτο Μελετών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για Θέματα Ασφάλειας (στο <http://bookshop.europa.eu/el/the-european-future-of-the-western-balkans-pbQN0313237/>)

πολιτική αυτή η ΕΕ απομακρύνεται σταθερά από μια παραδοσιακή γραμμή που αντιμετώπιζε τις χώρες αυτές ως προβληματικές και ως αγκάθια για την Ευρώπη, συχνά μάλιστα ταυτίζοντας τον όρο βαλκανοποίηση με την ύπαρξη αυτών των χωρών⁹⁹.

Ένας ακόμη λόγος που τα κράτη αυτά δεν ήταν εύκολο να καταταχθούν συστηματικά ούτε στα κράτη της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης ούτε στα μεσογειακά κράτη, υπήρξε το γεγονός ότι η Βαλκανική χερσόνησος αποτελεί μια ξεχωριστή γεωγραφική περιοχή, με αποτέλεσμα αυτές οι χώρες να μην μπορούν να αποτελέσουν πεδίο αναφοράς για της προτεραιότητες πολιτικής ούτε της ΕΕ ούτε του ΝΑΤΟ, τόσο σε επίπεδο διεύρυνσης, όσο και σε επίπεδο σχεδιαζόμενων πολιτικών και υλοποίησής τους από την ΕΕ, παραμένοντας πάντοτε ουραγοί αναφορικά με τις εξελίξεις.

4.3. Το ευρωπαϊκό Συμβούλιο και η Σύνοδος Κορυφής της Θεσσαλονίκης για τα Δυτικά Βαλκάνια.

Η Σύνοδος Κορυφής της Θεσσαλονίκης στις 20-21 Ιουνίου του 2003 αποτέλεσε σημείο ορόσημο για τις σχέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων. Στα πλαίσια της Συνόδου Κορυφής, υιοθετήθηκε από

⁹⁹ Biermann R. 1999, The Stability Pact for South Eastern Europe- potential, problems and perspectives, *ZEI Discussion Paper*, 3(56), p 6

κοινού η "Διακήρυξη της Θεσσαλονίκης"¹⁰⁰ ένα καταστατικό κείμενο αρχών και στόχων¹⁰¹, που αποτύπωσε αφενός την πρόθεση της Ευρωπαϊκής Ένωσης να στηρίξει με κάθε τρόπο την ευρωπαϊκή προοπτική των κρατών της περιοχής, ως εν δυνάμει υποψηφίων προς ένταξη κρατών, και αφετέρου την παράλληλη δέσμευση των κρατών των Δυτικών Βαλκανίων να προχωρήσουν και να εντείνουν τις μεταρρυθμιστικές τους προσπάθειες, οι οποίες θα αποτελούσαν τις προϋποθέσεις που θα δημιουργούσαν σχέσεις εγγύτητας με την Ευρωπαϊκή Ένωση και θα διευκόλυναν την μελλοντική ενταξιακή διαδικασία στην ΕΕ.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Θεσσαλονίκης ενέκρινε ιδίως την καθιέρωση των εταιρικών σχέσεων ως εργαλείων υλοποίησης της ευρωπαϊκής προοπτικής των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων ως διαδικασία σταθεροποίησης και σύνδεσης . Άλλωστε όπως σαφώς είχε διατυπωθεί στη Συνθήκη Προσχώρησης στην Αθήνα (16/4/2003) «η προσχώρηση δεν είναι απλώς μια συνθήκη κρατών, είναι ένα νέο συμβόλαιο μεταξύ των πολιτών μας". Γίνεται δε και αναφορά εκτενής στα ζητήματα των Βαλκανίων στο Κεφάλαιο V, άρθρο 40- 43 για το ζήτημα προσχώρησης των Δυτικών Βαλκανίων στα Συμπεράσματα της Προεδρίας – Θεσσαλονίκη 20-21/6/2003¹⁰².

Αποφασίστηκε η Κροατία καθώς και η Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας να απολαύουν εταιρικής σχέσης για την προσχώρηση, η οποία λαμβάνει υπόψη της την ιδιαίτερη ιδιότητά τους ως υποψήφιων για προσχώρηση χωρών. Απότοκο αυτού είναι ότι στις υπό ένταξη και δυνάμει υποψήφιες χώρες

¹⁰⁰ Στο κείμενο της Διακήρυξης δηλωνόταν απερίφραστα ότι «το μέλλον των Βαλκανίων είναι εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης»

¹⁰¹ <http://www.consilium.europa.eu/el/european-council/conclusions/pdf-1993-2003/%CE%A3%CE%A5%CE%9C%CE%A0%CE%95%CE%A1%CE%91%CE%A3%CE%9C%CE%91%CE%A4%CE%91-%CE%A4%CE%97%CE%A3-%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%95%CE%94%CE%A1%CE%99%CE%91%CE%A3-%CE%95%CE%A5%CE%A1%CE%A9%CE%A0%CE%91%CE%AA%CE%9A%CE%9F-%CE%A3%CE%A5%CE%9C%CE%92%CE%9F%CE%A5%CE%9B%CE%99%CE%9F-%CE%98%CE%95%CE%A3%CE%A3%CE%91%CE%9B%CE%9F%CE%9D%CE%99%CE%9A%CE%97%CE%A3-19-%CE%9A%CE%91%CE%99-20-%CE%99%CE%9F%CE%A5%CE%9D%CE%99%CE%9F%CE%A5-2003/>

¹⁰² <http://www.eu2003.gr/gr/cat/15/>

παρέχεται ένα σημαντικό πλαίσιο προτεραιοτήτων και διαδικασιών προετοιμασίας για την ενσωμάτωση τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Οι Ευρωπαϊκές αυτές Εταιρικές Σχέσεις, καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό τις προτεραιότητες στις οποίες οι χώρες των Δυτικών Βαλκανίων θα πρέπει να προσανατολίσουν όλες τους τις προσπάθειες σε βραχυπρόθεσμο και μεσοπρόθεσμο επίπεδο.

Τα βασικά σημεία της «Διακήρυξης της Θεσσαλονίκης» ήταν τα ακόλουθα:

Η ΕΕ επανέλαβε ότι ο δρόμος προς την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, περνάει μέσα από την υιοθέτηση βασικών αρχών και αξιών, οι οποίες είναι αποδεκτές από ολόκληρο το ευρωπαϊκό οικοδόμημα και αποτελούν τα θεμέλια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι αξίες αυτές είναι η δημοκρατία, το κράτος δικαίου, ο σεβασμός ανθρωπίνων δικαιωμάτων¹⁰³ και των δικαιωμάτων των μειονοτήτων, η αλληλεγγύη και η οικονομία της αγοράς, το απαραβίαστο των διεθνών συνόρων, ο σεβασμός του διεθνούς δικαίου, καθώς και η ειρηνική επίλυση των συγκρούσεων και η περιφερειακή συνεργασία.

Επίσης η ΕΕ επεσήμανε πως «εκτιμούμε ότι συνθήκη εκ των ων ουκ άνευ για τη σταθερότητα και ειρήνη στην περιοχή είναι ο σεβασμός και η πλήρης εφαρμογή των Συμφωνιών (Dayton, Αχρίδας, Βελιγραδίου) και των Αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας που διευθετούν προβλήματα της περιοχής (1244/99 για Κόσοβο και 1345/2001 για ΠΓΔΜ και Κόσοβο). Η δέσμη των μέτρων που υιοθετήθηκαν και άρχισαν να υλοποιούνται επί Ιταλικής Προεδρίας, αποτελούν απτή απόδειξη ότι τα Δυτικά Βαλκάνια αποτελούν περιοχή καίριας σημασίας για την πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

¹⁰³ http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/charter/index_en.htm [28/2/2017]

Η τελευταία διεύρυνση ενθαρρύνει σίγουρα τις χώρες της περιοχής να εντείνουν τις προσπάθειες τους προς αυτήν την κατεύθυνση. Το αν και πότε θα το πετύχουν εξαρτάται πλέον από τις δικές τους προσπάθειες και την πολιτική τους βούληση. Η επί Ελληνικής Προεδρίας εγκατάσταση της Αστυνομικής Δύναμης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EUPM)¹⁰⁴ και της στρατιωτικής επιχείρησης «Αλθαία» στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη και οι επιχειρήσεις "Concordia" και "Proxima" στην Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας αντανακλούν όχι μόνο τη δέσμευση της ΕΕ για την περιοχή αλλά και τον ηγετικό ρόλο που αναλαμβάνει^{105 106}

4.4. Η διεύρυνση και οι νέες προοπτικές

Την 1η Ιουλίου 2013 η Κροατία υπήρξε η πρώτη από τις επτά χώρες που έγινε μέλος της ΕΕ, ενώ το Μαυροβούνιο, η Σερβία, η Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας και η Αλβανία έχουν επίσημο καθεστώς υποψηφιότητας. Έχουν ανοίξει οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις με το Μαυροβούνιο και την Σερβία. Η Βοσνία και Ερζεγοβίνη και το Κοσσυφοπέδιο είναι επίσης εν δυνάμει υποψήφιες για ένταξη χώρες.

Όπως και στην περίπτωση της διεύρυνσης προς τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης κι εδώ οι υποψήφιες για ένταξη στην ΕΕ χώρες πρέπει να πληρούν τα πολιτικά κριτήρια της Κοπεγχάγης.

Πάντως, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, οι χώρες των Δυτικών

¹⁰⁴ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32004E0570>

¹⁰⁵ Τζιφάκης Ν. & Φακιάλας Ε.,(2006), Οι Ειρηνευτικές Στρατιωτικές Επιχειρήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα Δυτικά Βαλκάνια: Το Κενό 'Βούλησης-

Εφαρμογής, Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης, τχ. 28

¹⁰⁶ Scannel, D., (2004) Financing ESDP Military Operations, *European Foreign Affairs Review*, 9 (4), p.549

Βαλκανίων, συνεχίζουν να καταβάλλουν ουσιαστικές προσπάθειες για την εκπλήρωση των κριτηρίων της Κοπεγχάγης για την επίσημη ένταξή τους. Είναι γεγονός ότι η διαδικασία διεύρυνσης της ΕΕ, συμπίπτει σήμερα με την βαθιά οικονομική ύφεση την οποία βιώνει η Ευρώπη στο σύνολό της, η οποία έχει πλήξει τόσο την ΕΕ όσο και τις υπό ένταξη χώρες.

Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, οι μεταρρυθμίσεις συχνά να προχωρούν με αργούς ρυθμούς, και να επηρεάζουν τη διαδικασία προσχώρησης. Αν και κάποιες φορές, διμερή ζητήματα επηρεάζουν επίσης τη διαδικασία προσχώρησης, ωστόσο φαίνεται ότι επιτυγχάνεται συνεχής πρόοδος σχετικά με την πορεία που πρέπει να ακολουθηθεί και παγιώνονται οι δεσμεύσεις που έχουν αναληφθεί στα πλαίσια των αυστηρών προϋποθέσεων προσχώρησης. Ωστόσο υπάρχουν αρκετά προβλήματα τα οποία επηρεάζουν την διαδικασία διεύρυνσης και τα οποία θα εξεταστούν στη συνέχεια.

Στην περίπτωση της Αλβανίας η προοπτική ένταξης έγινε πιο απτή για πρώτη φορά στη Διάσκεψη Κορυφής της Θεσσαλονίκης το 2003. Αργότερα υπέβαλε αίτηση προσχώρησης στην ΕΕ στις 28 Απριλίου 2009, λίγες μέρες μετά την έναρξη ισχύος της ΣΣΣ ΕΕ-Αλβανίας με αποτέλεσμα να ενταχθεί στα IPA χρηματοδότησης, για τη προσαρμογή υφιστάμενων διοικητικών δομών και τη δημιουργία νέων.

Τον Οκτώβριο του 2010 η Επιτροπή εξέδωσε Γνώμη¹⁰⁷ με την οποία δεν χορήγησε το καθεστώς υποψήφιας χώρας αλλά ζήτησε την πλήρωση 12 «βασικών προτεραιοτήτων». Αυτά που ετέθησαν ήταν προβληματισμοί πολιτικής υφής, ζητήματα βελτίωσης κοινοβουλευτικής λειτουργίας, καταπολέμηση της διαφθοράς, λειτουργίας και επιβολής της δικαιοσύνης και μεταρρύθμισης της δημόσιας διοίκησης καθώς και σεβασμού των θεμελιωδών ανθρωπίνων και πολιτικών δικαιωμάτων.

Η Επιτροπή σημείωσε θετική πρόοδο της χώρας κατά το 2012, και

¹⁰⁷ [https://www.parlament.al/wp-content/uploads/2015/10/opinion_i.pdf\[28/2/2017\]](https://www.parlament.al/wp-content/uploads/2015/10/opinion_i.pdf[28/2/2017])

συνέστησε να δοθεί στη χώρα το καθεστώς της υποψήφιας για ένταξη, υπό την προϋπόθεση της έγκρισης ορισμένων μεταρρυθμίσεων που εκκρεμούν. Αυτές οι προϋποθέσεις πληρώθηκαν κατά το πλείστον πριν από τις βουλευτικές εκλογές του Ιουνίου του 2013 στη χώρα, που αξιολογήθηκαν θετικά από τους διεθνείς παρατηρητές¹⁰⁸.

Τον Οκτώβριο του 2013, η Επιτροπή, ως εκ τούτου, εισηγήθηκε κατηγορηματικά τη χορήγηση στην Αλβανία του καθεστώτος υποψήφιας προς ένταξη στην ΕΕ χώρας¹⁰⁹. Το Συμβούλιο έλαβε υπόψη αυτή τη σύσταση τον Δεκέμβριο του 2013 και χορήγησε το καθεστώς υποψήφιας χώρας τον Ιούνιο του 2014. Το καθαυτό άνοιγμα των διαπραγματεύσεων εξαρτάται από την πρόοδο της Αλβανίας σε πέντε βασικές προτεραιότητες και κυρίως από την επείγουσα μεταρρύθμιση του δικαστικού συστήματος.

Στην περίπτωση της Σερβίας την αίτηση προσχώρησης στην ΕΕ υποβλήθηκε τον Δεκέμβριο του 2009 και απέκτησε καθεστώς υποψήφιας για ένταξη χώρας τον Μάρτιο του 2012¹¹⁰, αφού επιτεύχθηκε συμφωνία μεταξύ Βελιγραδίου και Πρίστινας σχετικά με την περιφερειακή εκπροσώπηση του Κοσσυφοπέδιου. Αναγνωρίζοντας την πρόοδο της Σερβίας προς την εξομάλυνση των σχέσεων με το Κοσσυφοπέδιο, ιδίως μέσω του συνεχιζόμενου διαλόγου με τη μεσολάβηση της ΕΕ-Βελιγραδίου-Πρίστινας, στη συνεδρίασή του τον Ιούνιο 2013, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε τη σύσταση της Επιτροπής για έναρξη ενταξιακών διαπραγματεύσεων με τη Σερβία.

Η ΣΣΣ ΕΕ-Σερβίας τέθηκε σε ισχύ τον Σεπτέμβριο του 2013, και στις 21 Ιανουαρίου 2014 ξεκίνησαν επίσημες ενταξιακές διαπραγματεύσεις με την Σερβία.

¹⁰⁸ Παρίσης Ιωαννης, (26/6/2013) "Κοινοβουλευτικές Εκλογές στην Αλβανία» ΤΟ ΒΗΜΑ

¹⁰⁹ http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuld=FTU_6.5.2.html
[26/02/2017]

¹¹⁰ http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuld=FTU_6.5.2.html
[26/02/2017]

Η διαδικασία screening ξεκίνησε το Σεπτέμβριο του 2013 και τελείωσε επιτυχώς το Μάρτιο του 2015. Τα ζητήματα που εξετάστηκαν ιδιαίτερα ήταν τα κεφάλαια που αφορούν στο δικαστικό σύστημα και τη δικαιοσύνη, τα θεμελιώδη δικαιώματα, την ελευθερία και την ασφάλεια. Επίσης σε αυτά περιλαμβάνεται και η εξομάλυνση των σχέσεων με το Κοσσυφοπέδιο.

Πρόσφατα σε επίσκεψή της στη Σερβία η Φεντερίκα Μογκερίνι δήλωσε σε ομιλία της στη σερβική βουλή ότι η Σερβία θα αντικαταστήσει τη Βρετανία στην ΕΕ. Πιο συγκεκριμένα: «Στη θέση της μιας χώρας που βγήκε από την ΕΕ, θα έρθουν νέες χώρες, και η Σερβία θα είναι μια από αυτές. Θεωρώ ότι η ΕΕ δεν είναι πλήρης, όσο η Σερβία και οι άλλες χώρες των Δυτικών Βαλκανίων βρίσκονται έξω από την οικογένεια μας, τα Βαλκάνια είναι η καρδιά της Ευρώπης»¹¹¹.

Όπως ορίζεται στη Στρατηγική για τη διεύρυνση το 2014 δίνεται έμφαση σε τρεις πυλώνες της μεταρρύθμισης: του κράτους δικαίου, της οικονομικής διακυβέρνησης και μεταρρύθμισης της δημόσιας διοίκησης. Δύο γεγονότα πρέπει να ληφθούν υπόψη το πρώτο είναι η απελευθέρωση του καθεστώτος θεωρήσεων τον Δεκέμβριο του 2009 και η ένταξη στο Μέσο Προενταξιακής Βοήθειας (IPA) 2014-2020 ύψους 1,5 δισεκατομμύρια ευρώ.

4.5. Οι βασικότερες προκλήσεις στην διαδικασία διεύρυνσης

4.5.1. Η οικονομική ύφεση

Ο σημαντικότερος λόγος καθυστέρησης των διαδικασιών διεύρυνσης είναι η οικονομική κρίση, που έχει πλήξει, τις οικονομίες των χωρών των Δυτικών

¹¹¹ <http://www.iefimerida.gr/news/322708/mogkerini-ti-thesi-tis-vretanias-stin-ee-tha-tin-parei-i-servia> [3/3/2017]

Βαλκανίων. Φυσικά σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στη διαδικασία διεύρυνσης η Ε.Ε παρέχει σημαντική οικονομική βοήθεια στις υπό ένταξη χώρες ώστε να περιορίσει τα αποτελέσματα της κρίσης και να προετοιμάσει την διαδικασία πλήρους προσχώρησης¹¹².

Ήδη από το 2008 και μετά, οι οικονομικές δραστηριότητες των χωρών της δυτικής βαλκανικής αντιμετώπισαν σημαντικότερα προβλήματα, λόγω του περιορισμού των εξαγωγών τους, και της μείωσης των άμεσων ξένων επενδύσεων και των υψηλών ποσοστών ανεργίας. Πέραν αυτού αναφέρεται και το ζήτημα αλλαγής νοοτροπίας των πολιτών των χωρών αυτών μέσω ταχέων ρυθμών πολιτισμικής προσαρμογής (acculturation)¹¹³ στο περιβάλλον της ελεύθερης αγοράς, ιδίως μέσω δημοκρατικά δομημένων κοινωνιών με βαθιά ριζωμένη την ελεύθερη σκέψη¹¹⁴.

Οι δυνατότητες αντιμετώπισης της οικονομικής κρίσης, σε επίπεδο εθνικών πολιτικών από τις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων, είναι περιορισμένες, ωστόσο η πλειοψηφία των χωρών αντιμετωπίζουν με τις κατάλληλες μακροοικονομικές πολιτικές, ικανοποιητικά την κρίση.

4.5.2. Νομικά συστήματα και κράτος δικαίου

Οι χώρες της δυτικής βαλκανικής, αντιμετωπίζουν ιδιαίτερος σημαντικά

¹¹² Rosa Balfour and Corina Stratulat,(2015) EU member states and enlargement towards the Balkans, European Policy Centre, 79, p 1-2

¹¹³ Χίου- Μανιατόπουλου Θ. (1997), *Η Ευρωπαϊκή Προοπτική των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης*, Αθήνα :Αναστασίου, σελ 13

¹¹⁴ Κ Λυμπερόπουλος (2005), *Η Ευρώπη στη σκιά της παγκόσμιας αυτοκρατορίας*, Αθήνα: Παπαζήση, σελ 166

προβλήματα στα νομικά τους συστήματα και ειδικά ως προς την ύπαρξη κράτους δικαίου. Σημαντικότερα ζητήματα είναι η καταπολέμησης οργανωμένου εγκλήματος και τα εκτεταμένα φαινόμενα διαφθοράς. Τα προαναφερθέντα είναι ζητήματα πρωτεύουσας σημασίας για την ΕΕ καθώς αναφέρονται και στις προϋποθέσεις εισδοχής.

Είναι προφανές ότι το κράτος δικαίου αποτελεί μια από τις βασικότερες όλων προτεραιότητες της ΕΕ. Επομένως θα πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη από τα ενδιαφερόμενα κράτη, ούτως ώστε να κινούνται προς την κατεύθυνση της θέσπισης αποτελεσματικής νομοθεσίας για την καταπολέμηση των προβλημάτων που προαναφέρθηκαν.

Ωστόσο δεν αρκεί μόνο η θέσπιση ενός αποτελεσματικού νομικού πλαισίου για την αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών, αλλά και η εφαρμογή του, ώστε να επιτευχθούν τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Είναι πάντως γεγονός ότι οι υπό ένταξη χώρες καταβάλλουν σημαντικές προσπάθειες ώστε να διευθετήσουν τα σχετικά προβλήματα.

Επίσης, η Επιτροπή είναι απαραίτητο να υποστηρίξει ακόμη περισσότερο την περιφερειακή συνεργασία και την διασύνδεση των δικαστικών συστημάτων, της αστυνομίας και των εισαγγελικών αρχών σε ένα ευέλικτο δίκτυο, προκειμένου να είναι αποτελεσματικές οι όποιες ενέργειες για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος και της διαφθοράς ή πρόσφατα στα ζητήματα ασύλου¹¹⁵. Παράλληλα, οι χώρες της δυτικής βαλκανικής, θα πρέπει να εντείνουν τις προσπάθειές τους προκειμένου να βελτιώσουν τη δικαστική συνεργασία τους στην περιοχή, ώστε να εξασφαλίσουν την αποτελεσματική λειτουργία των δικαιοδοτικών συστημάτων τους.

¹¹⁵ <http://www.eu2015lu.eu/en/actualites/articles-actualite/2015/12/07-ministerielle-jai-ue-balkans/index.html>

Στην περίπτωση της Αλβανίας πρέπει να πραγματοποιηθεί ακόμη μεγαλύτερη πρόοδος¹¹⁶, κυρίως, στους τομείς του κράτους δικαίου, στην ορθή λειτουργία των θεσμών, και την εφαρμογή των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας. Είναι επίσης ενδεικτικό της επιθυμίας της Αλβανίας ένταξης στην ευρωπαϊκή οικογένεια η σύσταση του Υπουργείου Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης .

Επίσης η αλβανική κυβέρνηση ενέκρινε πρόσφατα το Εθνικό Σχέδιο για την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση (2015-2020) το οποίο παρέχει ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο των μεταρρυθμίσεων για την πλήρη ένταξη στην ΕΕ.

Πρέπει να σημειωθεί η πρόσφατη επικύρωση (30/1/2017) του μνημονίου δικαστικής συνεργασίας της Αλβανίας και συμμετοχής της στη Ευρωπαϊκό δικαστικό πρόγραμμα^{117 118} ως σημαντικό βήμα για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση της Αλβανίας.

Στην περίπτωση της Σερβίας από τα τέλη του 2013, εκδόθηκαν αποφάσεις για τον καθορισμό θεσμικού πλαισίου για τις ενταξιακές διαπραγματεύσεις . Ωστόσο πρέπει να σημειωθεί ότι η Σερβία έχει ξεκινήσει την εναρμόνιση της νομοθεσίας της με την ΕΕ είναι ήδη το 2004 μέσω του Εθνικού Προγράμματος Ενσωμάτωσης (NPI 2008-2012) και του Εθνικού Προγράμματος Υιοθέτησης του κεκτημένου - NPAA (2014-2018). Έχει ήδη τεθεί ο στόχος για πλήρη ετοιμότητα για ένταξη μέχρι το 2018 και πλήρη ένταξη στην ΕΕ το 2020.

¹¹⁶ http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-3636_en.htm [26/02/2017]

¹¹⁷ <https://europeanwesternbalkans.com/2017/01/31/albania-ratified-the-memorandum-on-participation-in-the-eu-justice-programme/> [26/02/2017]

¹¹⁸ <https://europeanwesternbalkans.com/tag/judicial-cooperation/> . [26/02/2017]

ΕΠΙΛΟΓΟΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η διαδικασία της διεύρυνσης στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αποτελεί μια πρωτεύουσα διαδικασία μεταμόρφωσης, η οποία έχει την δύναμη να εμπνεύσει την υιοθέτηση δημοκρατικών αλλαγών, πρόσβαση στην αγορά και απελευθέρωση σε οικονομικό πεδίο, για όσες χώρες θέλουν να ενταχθούν στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Πρόκειται για μια διαδικασία η οποία είναι σε ευθεία συνάρτηση και με τη φύση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς προβλέπεται και από την ιδρυτική Συνθήκη της Ρώμης του 1957. Σχετίζεται μόνο με την άσκηση της εξωτερικής πολιτικής της Ένωσης αλλά και με την λειτουργία της σε εσωτερικό επίπεδο.

Η μέχρι τώρα πορεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης καταδεικνύει την επιτυχία του όλου εγχειρήματος, το οποίο εξασφαλίζει στα ευρωπαϊκά κράτη μια ζώνη ειρήνης, ασφάλειας, σταθερότητας και οικονομικής ευημερίας, κάτι που αποτελεί το βασικό πρόταγμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στην παρούσα εργασία, καταγράψαμε το καθεστώς διευρύνσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ιδίως όσον αφορά τα κράτη των Δυτικών Βαλκανίων, εξετάζοντας την υφιστάμενη κατάσταση όσον αφορά τις διαδικασίες προσχώρησης και κυρίως τους λόγους εκείνους οι οποίοι δυσκολεύουν τις σχετικές διαδικασίες. Λόγοι οι οποίοι συνδέονται αφενός με την θέση των κρατών αυτών στο ευρύτερο γεωπολιτικό περιβάλλον της Ευρώπης, αλλά και λόγοι που σχετίζονται με αδυναμίες

στα συστήματα δικαιοσύνης των κρατών αυτών αλλά και στην οικονομική ύφεση που βιώνουν όπως εξάλλου και ολόκληρη η Ευρώπη.

Είναι αδιαμφισβήτητο, ότι ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην περιοχή των δυτικών Βαλκανίων, είναι πρωταρχικός και κρίσιμος, καθώς είναι εγγυητικός για την σταθεροποίηση και ασφάλεια στην περιοχή. Παράλληλα, η πορεία ένταξης, δεν μπορεί παρά να αποτελεί το πλέον σημαντικό κίνητρο για την συνεργασία, την οικονομική ανάπτυξη και την σταθερότητα των κρατών των Δυτικών Βαλκανίων.

Παρόλα αυτά υπάρχει ανάγκη για ανάληψη στοχευμένων και προσαρμοσμένων πολιτικών σε επίπεδο κάθε κράτους ξεχωριστά, καθώς οι ανάγκες σε κάθε κράτος είναι διακριτές και εξατομικευμένες.

Σε κάθε περίπτωση η επιχειρούμενη προσπάθεια διεύρυνσης στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης, θα πρέπει να συνοδεύεται από μια παράλληλη πορεία εμβάθυνσης, ώστε στο μέλλον να μπορεί η Ευρωπαϊκή Ένωση να συνεχίσει να λειτουργεί αποτελεσματικά.

Καταλήγοντας, θα πρέπει να επισημάνουμε ότι πλέον η Ευρωπαϊκή Ένωση βρίσκεται αντιμέτωπη με δύο στρατηγικές επιλογές, ή να επιλέξει να ακολουθήσει μια λύση εσωστρέφειας, ή να επιλέξει να εκτείνει περαιτέρω τα όριά της, προκειμένου να συμβάλλει στην οικοδόμηση μιας εκτεταμένης ζώνης δημοκρατίας και ειρήνης, μέσα από τη συνεργασία και την αλληλεγγύη. Είναι βέβαια γεγονός ότι η διαδικασία της διεύρυνσης δεν τυγχάνει καθολικής αποδοχής από το σύνολο των Ευρωπαίων πολιτών, καθώς αρκετά μεγάλη μερίδα αυτών, δεν επιθυμούν την συνέχιση των διαδικασιών διεύρυνσης.

Ωστόσο είναι επίσης γεγονός ότι μια Ευρώπη η οποία θα επιλέξει το δρόμο της στατικότητας και της εσωστρέφειας, δεν μπορεί να ανταποκριθεί στις προκλήσεις του παγκόσμιου περιβάλλοντος, και δεν θα κατορθώσει να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τα μεγάλα προβλήματα της παγκοσμιοποίησης.

Συνεπώς ένα ενδεχόμενο σταμάτημα των διαδικασιών διεύρυνσης, θα αποδυνάμωνε σε μεγάλο βαθμό την δυνατότητα και ταυτόχρονα ευκαιρία της Ευρωπαϊκής Ένωσης να λειτουργήσει, ανταγωνιζόμενη με αξιώσεις επιτυχίας τις ανερχόμενες οικονομίες του ασιατικού χώρου.

Συνεπώς η διεύρυνση δεν είναι απλώς και μόνο μια αριθμητική προσθήκη κρατών μελών, αλλά πολύ περισσότερο μια διαδικασία η οποία βοηθά την Ευρώπη στο σύνολό της, και φυσικά και πάνω από όλα και τις χώρες που εντάσσονται και οι οποίες δικαίως προσβλέπουν στην ένταξή τους προκειμένου να μεταμορφωθούν και να επιτύχουν την σταθερότητα και την ευημερία τους.

Συνεπώς, αυτός θα πρέπει να είναι ο πρωτεύων στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης τόσο με την επιχειρούμενη διεύρυνση προς τις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων αλλά και στο μέλλον η συνέχιση της βαθμιαίας διεύρυνσης και συγχρόνως εμβάθυνση του κοινοτικού κεκτημένου και των λειτουργιών της προς όφελος των ευρωπαϊών πολιτών της.

Βιβλιογραφία – Πηγές

Ελληνική Βιβλιογραφία

Βοσκόπουλος Γ. Α. (2009), *Ευρωπαϊκή Ένωση- θεσμοί, πολιτικές, προκλήσεις, προβληματισμοί*, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Επίκεντρο.

Ιωακειμίδης Π. Κ. (1996), *Η νέα διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η Ελλάδα, Κύπρος, Βαλκάνια, Αν. Ευρώπη- προβλήματα, συνέπειες, στρατηγική*, Αθήνα : Ι. Σιδέρης,

Ιωακειμίδης Π. Κ. (2007), *Θα επιβιώσει η Ευρωπαϊκή Ένωση;*, Αθήνα: Παπαζήσης,.

Ιωακειμίδης, Π. Κ. (1993), *Ευρωπαϊκή Πολιτική Ένωση*, Αθήνα :Εκδόσεις Θεμέλιο

Ιωακειμίδης, Π. Κ. (1999), *Η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο Μαραβέγιας- Τσινισιζέλης (επιμέλεια), Η ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Αθήνα :Εκδόσεις Θεμέλιο

Κανελλόπουλος Π. Ι. (2003), *Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, , Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλας

Λυμπερόπουλος Κ. (2005), *Η αρπαγή της Ευρώπης, η Ευρώπη στη σκιά της Πλανητικής Αυτοκρατορίας*, Αθήνα :Παπαζήσης,.

Μαυρίκος Γ., (1ο τρίμηνο 2008), *Ο ρόλος της Ευρώπης στο παγκόσμιο περιβάλλον*, *Ευρωπαϊκή Έκφραση* τ. 68.

Μούσης Ν., (2005), *Ευρωπαϊκή Ένωση – δίκαιο, οικονομία, πολιτική*, 11η αναθεωρημένη έκδοση, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Μπέλλου Φ. (2006), *Η Ευρωπαϊκή Ένωση στη Νοτιοανατολική Ευρώπη: από τη διαχείριση κρίσεων στην ενσωμάτωση στο . Ξενάκης-Μ. Τσινισιζέλης (επιμ.), Παγκόσμια Ευρώπη; Οι διεθνείς διαστάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Αθήνα: Εκδόσεις Σιδέρης

Παρίσης Ιωαννης, (26/6/2013), *Κοινοβουλευτικές Εκλογές στην Αλβανία*, ΤΟ ΒΗΜΑ

Σακελαρόπουλος Σ., (2008), *Η μετάβαση στην Ευρώπη των 27, Ευρωπαϊκή Ένωση την αυγή της τρίτης χιλιετίας, Θεσμοί, Οργάνωση και Πολιτικές*, Πάτρα: Ε.Α.Π.

Τζιφάκης Ν. & Φακιάλας Ε.,(2006), Οι Ειρηνευτικές Στρατιωτικές Επιχειρήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα Δυτικά Βαλκάνια: Το Κενό ‘Βούλησης-Εφαρμογής, *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, τχ. 28

Τζόκας Σπ. (2006), *Το Όραμα της Ενωμένης Ευρώπης, ιστορική διαδρομή και σύγχρονη πραγματικότητα*, Αθήνα :Θεμέλιο.

Χίος- Μανιατοπούλος Θ. (1997), *Η ευρωπαϊκή προοπτική των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης*, Αθήνα : εκδόσεις Ε. Α. Αναστασίου.

Χριστοδουλίδης Θ. (2001), *Από την Ευρωπαϊκή Ιδέα στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Αθήνα : εκδ. Σιδέρη.

Gaillard Jean- Michel – Rowley Anthony (2003), *Ιστορία της ευρωπαϊκής Ηπείρου, από το 1850 έως τα τέλη του 20ου αιώνα*, Αθήνα :εκδ. Σιδέρης.

Henig S., (2002), *Η ενοποίηση της Ευρώπης από τη διχόνοια στην ομόνοια*, Πάτρα: Ε.Α.Π.,

Telo Mario, (1996), Η διεύρυνση και η μελλοντική “Μεγάλη Ευρώπη”: θα κατορθώσουμε να συνυπάρξουμε σε μια Ευρώπη των 30, *Σύγχρονα Θέματα, τριμηνιαία έκδοση επιστημονικού προβληματισμού και παιδείας*, τεύχος 60-61,

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Bache Ian, Stephen George,(2006), *Politics in the European Union*, Oxford:Oxford University Press, 1

Biermann R., (1999) The Stability Pact for South Eastern Europe- potential, problems and perspectives, *ZEI Discussion Paper*, 3(56)

Cameron, D., (2004) The Challenges of EU Accession for Post-Communist Europe, *Center for European Studies, Working Paper Series*, 60

Carter, C. & Scott, A. (1998), Legitimacy and governance beyond the European nation state: conceptualising governance in the European Union, *European Law Journal*, 4(4).

Carr F & Massey A, (2006), *Public Policy and the New European Agendas*, London:Edward Elgar Publishing.

Crum Ben, (2003). Legislative – Executive Relations in the EU, *Journal of Common Market Studies*, 41(3)

Decker, F., (2002), Governance beyond the nation-state: reflections on the democratic deficit of the European Union, *Journal of European Public Policy*, 9(2).

Gary Marks, Liesbet Hooghe, Kermit Blank (September 1996) European Integration from the 1980's State – Centric v. Multilevel Governance, *Journal of common market studies*, 34(3).

Gundlach, E., (Sept. 2001), *Growth Effects of EU Membership: The case of East Germany*, IIASA Interim Report

Horváth, Gyula and Hajdú, Zoltán, (2011), *Regional Transformation Process in the Western Balkan Countries*, Pécs: Hungarian Academy of Sciences, Centre for Regional Studies

Jean-Paul Jacqué, (1991) German Unification and the European Community, *European Journal of Internet*, 2(1)

Joan DeBardeleben, (2013) *The End of the Cold War, EU Enlargement and the EU-Russian Relationship*. Invited contribution to *The Crisis of EU Enlargement*, LSE Ideas Special Report. London: London School of Economics.

Jordan, A. and Liefferink, D. (2004) (eds.) *Environmental Policy in Europe: The Europeanization of National Environmental Policy*, London: Routledge

Lazea, D., (2010) *EU Enlargement towards Central and Eastern Europe: A Social Constructivist Approach*, Bucharest: New Europe College, Institute for Advanced Study

Levitz P. & Grigore Pop-Eleches, (2010), Why No Backsliding? The EU's Impact on Democracy and Governance Before and After Accession, *Comparative Political Studies*, 43(4)

Höreth, Marcus (2001) *The European Commission's White Paper Governance: A 'Tool-Kit' for closing the legitimacy gap of EU policymaking?*, *ZEI Discussion Papers*, 3 (94)

PERE, E., & HASHORVA, A., (2012) , WESTERN BALKANS' COUNTRIES IN FOCUS OF GLOBAL ECONOMIC CRISIS , *The USV Annals of Economics and Public Administration*, 12(15)

Petrovic, M. (2010), Investigating the Limits of EU Eastern Enlargement: politics, geography or 'absorption capacity'?, *ECPR Fifth Pan-European Conference on EU Politics, Porto, 24-26 June 2010*

Moravcsik, A. 2002. In defence of the 'democratic deficit': reassessing legitimacy in the European Union. *Journal of Common Market Studies*, 40(4).

Noutcheva, G., Tocci, N., Coppeters, B., Kovziridze, T., Emerson, M. Huysseune, M. (2004) Europeanization and Secessionist Conflicts: Concepts and Theories, *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, 1

Peter Sanfey, Jakov Milatovic and Ana Kresic (2016), *How the Western Balkans can catch up*, London: European Bank for Reconstruction and Development

Petrakos G., Economou D.,(2002), The Spatial Aspects of Development in South-eastern Europe, *Discussion Paper Series*, 8 (3)

Petrakos G., (2003), Peripheral European Transition: Performance, Structure and Trade Relations in the Balkan Region, *South Eastern Europe Journal of Economics*, 1

Petrakos G.,(2002), The Balkans in the New European Economic Space: Problems of adjustment and Policies of Development, *Eastern European Economics*, 40 (4)

Rasa Ptasekaite(2011), The Euratom Treaty v treaties of the EU: limits of competence and interaction, *Stral Sakerhets Myndigheten*, 13

Reijnders T. (2015), How big is the impact of joining the EU for former communist countries?,

Rosa Balfour and Corina Stratulat,(2015) EU member states and enlargement towards the Balkans, *European Policy Centre*, 79

Scannel, D., (2004) Financing ESDP Military Operations, *European Foreign Affairs Review*, 9 (4)

Tzifakis, N.(2007) EU's Region-building and Boundary-drawing Policies: The European Approach to the Southern Mediterranean and the Western Balkans. *Journal of Southern Europe and the Balkans*, 9(1).

Vivien A. Schmidt, Claudio M. Radaelli. (2004). Change and Discourse in Europe: Conceptual and Methodological issues .*West European Politics*, 27 (2),

Διαδικτυακοί τόποι / ιστοσελίδες

EFTA, “EFTA history at a glance”
<http://web.archive.org/web/20080306081316/www.efta.int/content/about-efta/history> [19/2/2017]

REGULATION (EU) No 236/2014 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 11 March 2014 laying down common rules and procedures for the implementation of the Union's instruments for financing external action
<https://ec.europa.eu/neighbourhood->

enlargement/sites/near/files/pdf/financial_assistance/ipa/2014/236-2014_cir.pdf
[26/2/2017]

REGULATION (EU) No 231/2014 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 11 March 2014 establishing an Instrument for Pre-accession Assistance (IPA II) <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014R0231> [26/2/2017]

Schuman Declaration https://europa.eu/european-union/about-eu/symbols/europe-day/schuman-declaration_el date accessed 1/10/2016

The European future of the Western Balkans Thessaloniki@10 (2003-2013), EUISS — Ινστιτούτο Μελετών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για Θέματα Ασφάλειας (στο <http://bookshop.europa.eu/el/the-european-future-of-the-western-balkans-pbQN0313237/>) [22/2/2017]

G. Vahengen speech Member of the European Commission responsible for Enlargement , Debate on EU enlargement in the European Parliament Stratsburg 2001 at www.europarl.europa.eu/enlargement.../ep_role_en.htm [27/2/2017]

<https://www.britannica.com/event/Treaty-of-Rome> [26/2/2016]

[http://www.consilium.europa.eu/el/european-council/conclusions/pdf-1993-2003/%CE%A3%CE%A5%CE%9C%CE%A0%CE%95%CE%A1%CE%91%CE%A3%CE%9C%CE%91%CE%A4%CE%91-%CE%A4%CE%97%CE%A3-%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%95%CE%94%CE%A1%CE%99%CE%91%CE%A3-%CE%95%CE%A5%CE%A1%CE%A9%CE%A0%CE%91%CE%AA%CE%9A%CE%9F-%CE%A3%CE%A5%CE%9C%CE%92%CE%9F%CE%A5%CE%9B%CE%99%CE%9F-%CE%98%CE%95%CE%A3%CE%A3%CE%91%CE%9B%CE%9F%CE%9D%CE%99%CE%9A%CE%97%CE%A3-19-%CE%9A%CE%91%CE%99-20-%CE%99%CE%9F%CE%A5%CE%9D%CE%99%CE%9F%CE%A5-2003/.](http://www.consilium.europa.eu/el/european-council/conclusions/pdf-1993-2003/%CE%A3%CE%A5%CE%9C%CE%A0%CE%95%CE%A1%CE%91%CE%A3%CE%9C%CE%91%CE%A4%CE%91-%CE%A4%CE%97%CE%A3-%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%95%CE%94%CE%A1%CE%99%CE%91%CE%A3-%CE%95%CE%A5%CE%A1%CE%A9%CE%A0%CE%91%CE%AA%CE%9A%CE%9F-%CE%A3%CE%A5%CE%9C%CE%92%CE%9F%CE%A5%CE%9B%CE%99%CE%9F-%CE%98%CE%95%CE%A3%CE%A3%CE%91%CE%9B%CE%9F%CE%9D%CE%99%CE%9A%CE%97%CE%A3-19-%CE%9A%CE%91%CE%99-20-%CE%99%CE%9F%CE%A5%CE%9D%CE%99%CE%9F%CE%A5-2003/)
[23/2/2017]

<http://www.cfr.org/eu/treaty-establishing-european-economic-community-treaty-rome/p19864> [26/2/2017]

<https://curia.gr/me-poiou-s-tropous-i-ee-periorise-to-dimokratiko-tis-elleimma-apo-to-1992-kai-meta/> [26/2/2017]

http://www.debateurope.eu/focus/infobox-arguments-for-and-against-eu-enlargement/#.WL-5PW_yiJC [28/2/2017]

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32004E0570>

http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/charter/index_en.htm [27/2/2017]

<http://www.ebrd.com/news/2016/how-the-western-balkans-can-catch-up.html>
[28/2/2017]

http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-3636_en.htm [26/02/2017]

<https://europeanwesternbalkans.com/tag/judicial-cooperation/> . [26/02/2017]

http://ec.europa.eu/agriculture/external/enlarge/back/index_en.htm [27/2/2017]

http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.5.2.html [26/02/2017]

http://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/democratic_deficit.html?locale=el
[26/2/2017]

http://ec.europa.eu/enlargement/policy/glossary/terms/ispa_en.htm

https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/policy/conditions-membership/chapters-of-the-acquis_en [26/2/2017]

https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/instruments/overview_en
[26/2/2017]

http://www.debatingeurope.eu/focus/infobox-arguments-for-and-against-eu-enlargement/#.WL-5PW_yiJC [26/2/2016]

<https://europeanwesternbalkans.com/2017/01/31/albania-ratified-the-memorandum-on-participation-in-the-eu-justice-programme/> [26/02/2017]

<http://eur-lex.europa.eu/collection/eu-law/treaties.html> date accessed 1/10/2016

<http://www.eu2003.gr/gr/cat/15/> [27/2/2017]

http://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/accession_criteria_copenhagen.html?locale=el
[23/2/2017]

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012A/TXT&from=EN> [24/2/2017]

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=URISERV%3Axy0023>
[25/2/2017]

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:xy0023&from=EN> [27/2/2017]

<http://www.eu2015lu.eu/en/actualites/articles-actualite/2015/12/07-ministerielle-jai-ue-balkans/index.html> [24/2/2017]

http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.5.2.html [28/2/2017]

http://www.europarl.europa.eu/external/html/euenlargement/default_en.htm [26/2/2016]

https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/policy/from-6-to-28-members_en [27/2/2017]

<http://www.eu2003.gr//gr/articles/2003/1/13/1487/> [28/2/2017]

http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.5.2.html [28/2/2017]

http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.5.2.html [28/2/2017]

http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.5.2.html [26/02/2017]

http://www.europarl.europa.eu/enlargement/briefings/33a1_en.htm [28/2/2017]

<http://ukandeu.ac.uk/fact-figures/why-did-the-united-kingdom-not-join-the-european-union-when-it-started/> [28/2/2017]

<http://www.historiasiglo20.org/europe/traroma.htm> [28/2/2016]

<http://www.iefimerida.gr/news/322708/mogkerini-ti-thesi-tis-vretanias-stin-ee-tha-tin-parei-i-servia> [26/2/2017]

http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/7/25/03/?lang=gr&all=1&s=1&e=10 [26/2/2017]

http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/7/25/03/?lang=gr&all=1&s=1&e=10 [28/2/2017]

<https://www.euronuclear.org/e-news/e-news-16/euratom-treaty.htm> [28/2/2016]

<https://eu.boell.org/en/2014/06/10/europe-after-eastern-enlargement-european-union-2004-2014>

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/reo/2015/eur/eng/erei0315.htm> [28/2/2017]

<http://www.markedbyteachers.com/as-and-a-level/politics/why-did-britain-join-the-eeec-in-1973-and-not-in-1957.html> [29/2/2016]

<http://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-the-european-union.en.mfa> [27/2/2017]

http://www.mfa.gr/images/docs/kypriako/ankara_agreement_protocol.pdf
[27/2/2017]

https://www.nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/2012/eu-facts.html
[28/2/2017]

<https://www.parlament.al/wp-content/uploads/2015/10/opiniononi.pdf>[28/2/2017]

<https://www.theguardian.com/world/2012/dec/10/eu-receives-nobel-peace-prize>
[28/2/2017]

Κανονισμός 533/2004 του Συμβουλίου για τη σύναψη εταιρικών σχέσεων στο πλαίσιο της διαδικασίας σταθεροποίησης και σύνδεσης, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32004R0533> [27/2/2017]

Ολόκληρη η Συνθήκη της Λισσαβόνας στο
http://publications.europa.eu/resource/cellar/688a7a98-3110-4ffe-a6b3-8972d8445325.0006.01/DOC_19 [24/2/2017]

Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα, συνθήκη ΕΚΑΧ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=uriserv:xy0024> [25/2/2017]

Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (Ευρατόμ) <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=uriserv:xy0024>
[25/2/2017]

Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, συνθήκη ΕΟΚ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=URISERV%3Axy0023>[26/2/2017]

www.consilium.europa.eu/...2003/ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΤΗΣ-ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ-ΕΥΡΩΠΑΪ...[25/2/2017]